

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra mediálních a kulturních studií a žurnalistiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Role televizního vysílání v životě dětí v souvislosti
s rozvojem nových médií**

(The role of television broadcasting in children's lives in connection with the development
of new media)

Anna Raušerová

Vedoucí práce: Mgr. Zdeněk Sloboda

OLOMOUC 2018

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že tuto bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s využitím literatury a zdrojů uvedených v bibliografii. Práce má celkem 84 162 znaků.

V Olomouci 30. dubna 2018

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat svému vedoucímu Mgr. Zdeňku Slobodovi za odborné vedení, cenné rady, trpělivost a především čas, který věnoval mně a mé práci.

Abstrakt

Tato bakalářská práce Role televizního vysílání v životě dětí v souvislosti s rozvojem nových médií se zabývá konzumací médií dětmi ve věku od 8 do 13 let. Bakalářská práce si pokládá za cíl zjistit, jakou roli zaujímá v životě dětí televizní vysílání, a zda je rozdílná od role nových médií. Je rozdělena do dvou hlavních částí. První, teoretická, vychází z odborné literatury, která se tomuto tématu věnuje. První kapitola je věnována vysvětlení základních pojmů, které jsou pro celou práci stěžejní. Hlavní částí je kvalitativní výzkum, který je založen na rozhovorech s vybranou skupinou dětí a jejich rodiči.

Klíčová slova

Média, Nová média, Televize, Děti

Abstract

This bachelor's thesis *The role of television broadcasting in children's lives in connection with the development of new media* is interested in consuming media by children between the ages of 8 and 13. The bachelor thesis is trying to find out what role plays television broadcasting in children's life, and whether it differs from the role of new media. It is divided into two main parts. The first, theoretical, is based on the literature that study this topic. The first chapter is devoted to explaining the basic concepts that are key to the work. The main part is qualitative research, which is based on interviews with a selected group of children and their parents.

Key words

Media, New media, Television, Children

OBSAH

1. ÚVOD.....	5
2. VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ A SOUVISLOSTÍ.....	7
2.1 Média.....	7
2.2 Televize	8
2.3 Nová média.....	9
2.4 Mediální výchova.....	12
3. DOSAVADNÍ VÝZKUMY ZAMĚŘENÉ NA DANÉ TÉMA	15
3.1 Family Television – David Morley.....	15
3.2 Lifestyle Survey	16
3.3 Fenomén dětského diváctví – Klára Šedřová	17
3.4 Praktikování mediální výchovy v rodině – Sloboda.....	18
3.5 Výzkum EU Kids Online.....	19
3.6 Mladí lidé a nová média – Sonia Livingstone.....	20
4. METODIKA VÝZKUMU PRÁCE.....	22
4.1 Kvalitativní výzkum	22
4.2 Metody dotazování	23
4.3 Záměrný výběr vzorku	25
4.4 Analýza a interpretace dat.....	26
5. VÝZKUMNÁ ČÁST PRÁCE	28
Medailonky dotázaných rodin	29
Média v domácnosti	33
Rodiče	35
Televize	37
Nová média.....	40
6. SHRnutí A POROVNÁNÍ VÝSLEDKŮ.....	46
7. ZÁVĚR.....	48
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ.....	49
PŘÍLOHY	52

1. ÚVOD

Televizní vysílání je pro většinu společnosti v dnešní době samozřejmostí. Téměř každý jedinec se s ním může setkat, a to nejen v domácnostech, ale i na veřejně přístupných místech. Do podobné pozice se v rekordním čase dostávají i nová média, která vlastní stále mladší děti. Ty vyrůstají paralelně s televizním vysíláním, ale svoji pozornost obrací také k médiím novým.

Proto jsem se rozhodla vypracovat tuto bakalářskou práci s názvem „Role televizního vysílání v životě dětí v souvislosti s rozvojem nových médií“, která se věnuje tématu konzumace v televizi vysílaných obsahů a užíváním nových médií dětmi ve věku od 8 do 13 let.

Hlavní motivací k výběru tohoto tématu byla skutečnost, že téma konzumace televizního vysílání a obsahů nových médií je v současné dekádě aktuální. Snažila jsem se zodpovědět hlavní výzkumnou otázku „Jakou roli v životě dětí zaujímá televizní vysílání v konkurenci nových médií?“. Cílem práce bylo zmapovat uživatelské návyky cílové skupiny spojené jak s televizním vysíláním, tak s užíváním nových médií. Tématu konzumace médií dětmi jako způsobu trávení volného času je věnováno mnoho odborných publikací i výzkumů, neboť jde o téma proměnlivé.

Prvním krokem práce bylo nastudování tohoto širokého tématu, tedy rešerše odborné literatury. Prostudovala jsem dosud provedené výzkumy věnované tomuto tématu a určila si cíl, který by nebyl shodný s cílem některé z provedených studií. Následovalo vytyčení metodiky práce, včetně sestavení polostrukturovaných rozhovorů. Po rozhovorech s informanty jsem data analyzovala a následně v práci shrnula.

Většina výzkumů, které v České republice proběhly a byly zveřejněny, se soustředily na dětské diváky především z toho úhlu pohledu, kdy rodiče na jejich konzumaci médií dohlížejí a jakým způsobem. Zjednodušeně řečeno, výzkumy provedené v minulých letech (Sloboda, Šedřová) se zaměřovaly spíše na rodiče. Tyto výzkumy byly také provedeny v letech 2001-2005 a 2007, jsou tedy více než deset let staré. Proto doufám, že má práce přinese do předestřenému tématu nové podklady a zatím nepřilíh zkoumaná data.

Lze předpokládat, že pro cílovou skupinu dětí ve věku od 8 do 13 let bude sledování televizního vysílání zcela samozřejmé, stejně jako užívání nových médií. Domnívám se, že právě sledování televizních obsahů a využívání nových médií bude nejčastější náplní

volného času těchto dětí. Vzhledem ke stálé expanzi nových médií si myslím, že u dětí jejich konzumace převládá.

2. VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ A SOUVISLOSTÍ

V této kapitole se budu zabývat vysvětlením pojmů a souvislostí, které jsou pro mou práci zásadní a budou se opakovat nejčastěji. Považuji za nezbytné jim věnovat pozornost, neboť většina z nich může být rozdílnými autory definována odlišně a termíny mohou nabývat více významů. Zmíním proto především ty definice, které budou nejlépe vystihovat zaměření mé práce. Za stěžejní považuji termíny jako média a masová média, neboť jsou nejužívanějšími pojmy napříč touto prací. Jsou také základními termíny komunikace, jež většina jedinců užívá bez hlubšího zkoumání jejich významu. Dále vysvětlím pojmy televize a nová média, včetně jejich historie a možností užívání, které jsou hlavními pojmy v mém výzkumu a vyskytují se i v mých rozhovorech, a také mediální gramotnost, která úzce souvisí s médii v domácnosti.

2.1 Média

Média jsou základním pojmem, který se bude vyskytovat napříč celou prací. Podle Jiráka a Köpplové (2007, s. 15,16) jsou prostředkem, který umožňuje zprostředkovat určitý názor či zkušenost, tedy zprostředkovávají komunikaci. Takto vysvětlený pojem médium můžeme považovat za nejobecnější.

Podobně definuje tento termín i Musil, a to jako prostředek, který komunikaci jako takovou umožňuje, bez něhož by neproběhla. Dodává ale, že často se jako média označuje jen technika, která umožňuje hromadnou komunikaci. Toto označení však považuje za chybné. (Musil, 2008, s. 25)

Média, která mohou zprostředkovat komunikaci celé společnosti, označujeme jako média masová. Tato komunikace je však jednostranná, neboť jeden vydavatel vysílá své médium mezi disperzní publikum. Toto publikum se označuje jako masa, nesourodá skupina jedinců bez vzájemných sociálních vazeb. (Riefová, 2004, s. 100)

Masová média definuje McQuail jako „ustavené společenské instituce s vlastní svébytnou množinou pravidel a postupů, která je ale v celém rozsahu svých činností určována a omezována společností, v níž působí.“ (McQuail, 2009, s. 22) Uvádí také, že masová média se zabývají tématy veřejné sféry, a jsou v ní umístěna, tedy jsou všem dostupná, dále, že jejich hlavním poselstvím je distribuce informací a nemají formálně žádnou moc.

Mezi masová média tedy řadíme tisk, televizi či rozhlas. Žádná komunikace by ale skrze ně neproběhla nebýt kódu, kterým můžeme myslet například jazyk, ale i obraz.

Vznik masových médií lze datovat k začátku 19. století, kdy došlo k velkému rozmachu tisku, případně na konec 19. století, kdy naopak zaznamenala významný pokrok a plošné rozšíření média obrazová, fotografie. (Jirák, Köpplová, 2009, s. 59)

Rozmach tisku umožnil rychlejší šíření zpráv k velkému množství čtenářů, v případě nástupu televizního vysílání se dostupnost obsahů zrychlila ještě více a rozšířil se i dosah sdělení. Nelze je ovšem srovnat s dosahem a téměř nekonečným publikem uživatelů médií nových.

2.2 Televize

Televize je dle Slovníku mediální komunikace pozemními vysílači přenášený pohyblivý systém obrazů spojených se zvukem. Zároveň jí chápeme také přijímač vysílaného televizního signálu, vysílaný obsah (pořady pro děti, zpravodajství, reality show a jiné). V práci budu pojmem „televize“ zamýšlet koncový přijímač signálu, který promítá sdělení ve formě obrazů se zvukem. (Reifová, 2004, s. 259)

Televize je způsobem pasivní masmediální komunikace, je to komunikace jednostranná, nečeká odezvu nebo aktivitu diváka. Je jedním z nejrozšířenějších médií dnešní doby. Je také přístupná širokému publiku, a to nejen v domácím prostředí, ale i v různých sociálních zařízeních jako jsou třeba čekárny na úřadech. Tím se stává jakýmsi prostředkem pasivní zábavy pro stále více příjemců, nehledě na věk, gender nebo postavení ve společnosti. K jejímu užití není třeba mít ani speciální vzdělání. Po děti je televize zajímavá i v okamžicích, kdy jsou unavené nebo se nudí. V televizi se neustále mění barevné impulzy, pohybují se postavy a tak jednoduše zachytí pozornost dítěte. (Mertin, 2004)

„Používat televizi je jednoduché, člověk v podstatě nepotřebuje umět číst a psát.“ (Černoušek, 2002, s. 14)

Spojení dětí a televize, ve smyslu možnosti trávení jejich volného času, je vesměs bráno negativně. Úvahy, že média – tedy i televize – mohou ovlivňovat a formovat názory a povahu dětí, se objevily už v 19. století. Od té doby uběhla řada let, mnohé výzkumy ale prokázaly, že například násilí zobrazované v televizi má přímou spojitost s agresivním chováním jedinců, které pořady (i hry) s touto tematikou sledují. Jedná se o koncept

sociálního učení, kdy se člověk učí a následně opakuje normy a vzorce chování, které vidí ve společnosti – v tomto případě v médiích. Jedním z nejznámějších experimentů provedených na toto téma je Bandurův experiment s panenkou Bobo. Proběhl v roce 1961 a spočíval v tom, že Bandura rozdělil děti z cílové skupiny na dvě části. Jedné z nich pustil předem natočený krátký film, na němž žena bije panenku Bobo a vulgárně se vyjadřuje, druhé části nepustil nic. Děti poté přesunul do druhé místnosti, kde byly různé hračky, se kterými si však nesměly hrát. Ve třetí místnosti, do které děti později přesunul, byla panenka Bobo i nástroje, pomocí nichž ji žena ve videu bila. Skupina, která film zhlédla, napodobovala chování ženy ze snímku, zatímco druhá skupina nikoliv.

Televize začala být náplní volného času dětí zhruba ve druhé polovině 80. let minulého století. Děti vyrůstající v dnešní době ale mají mnohem širší možnosti trávení volného času. Vzhledem k aktuálnímu potenciálu médií tráví děti většinu volného času při aktivitách spojených s nimi, nejčastěji za využití jejich zábavní funkce. Všeobecně stoupá procento dětí, které svůj volný čas tráví pasivně. (Sak, Saková, 2004) Jeden z výzkumů prokázal, že děti a mladiství od 8 do 18 let stráví 8,75 hodiny týdně fyzickou aktivitou, oproti 44,5 hodinám času soustředěných na média. (Steyer, 2007) To koresponduje i se Sakem (2000, s. 135), který uvádí, že výplň volného času dětí i mládeže tvoří pasivní příjem mediálních obsahů a to s denní periodicitou. Taková činnost může vést k neúplnému vývoji fantazie nebo vývoji osobnosti dítěte. (Haasová, 1991, s. 179)

Šedřová (2007, s. 26-29) k výše zmíněné studii dodává, že děti při sledování televize čerpají i nové poznatky a učí se. Dále však uvádí, že děti jsou agresivní i na základě toho, co vidí v televizi. Sama ale tvrdí, že hlavní záměr fungování televize je ekonomický zisk.

Jak uvádí Burianec (2017) televizní vysílání stále tvoří největší část volného času dětí, a to především v předškolním věku. V posledním desetiletí ale do jejich života čím dál více vstupují nová média. Sloboda (2013, s. 69) doslova uvádí, že dochází k „nahrazování televizních přijímačů jinými obrazovkami,“ jako jsou monitory počítačů nebo notebooky.

2.3 Nová média

Novými médii dnes obecně označujeme taková média, která svá sdělení zprostředkovávají či ukládají skrze počítačové technologie, ačkoliv do poloviny 90. let 20. století se stejným termínem označovaly veškeré prostředky umožňující sdělení, které byly novinkami ihned po rozšíření televize (videa, teletext). V 90. letech prošel pojem

proměnou, kdy se za „nová média“ začaly označovat i další prostředky. Došlo k rozvoji dalších nových médií jako například CD-ROMy nebo WWW, která byla a jsou zcela závislá na počítačových technologiích. (Reifová, 2004, s. 134)

Nová média se velmi rychle vyvíjí, mění svůj charakter a je velmi těžké, až téměř nemožné, je zde všechny vypsát. Podle Pavlíčka (2010, s. 48) mezi tato média patří „internetové aplikace nových médií, počítačové aplikace, mobilní aplikace a ostatní hardwarové aplikace“. Pavlíček zároveň říká, že tento výčet je nejčastěji zmiňován, sám ho ale nepovažuje za jediný správný.

Hlavními rozdíly mezi novými a „starými“ médii jsou především rozmanitost jejich využití, všudypřítomnost, přístupnost pro jednotlivé uživatele a otevřený charakter médií. Komunikace nových médií prošla také velkou proměnou – již není jednostranná, naopak příjemce může na obsah ihned reagovat. Nová média také umožňují přenos několikanásobně více obsahů za stejný čas. (McQuail, 2009, s. 50-51)

Do této části chci zařadit i pět principů nových médií, které formuloval Manovich (2002, s. 56-76), neboť tyto jsou v literatuře často zmiňovány. Těmito principy, charakteristickými pro nová média, jsou:

- číselná reprezentace, která znamená, že veškerý sdílený obsah je digitálním kódem, tedy sledem jedniček a nul;
- modularita, která umožňuje skládat jednotlivé objekty či obsahy do větších celků, mohou si ale zachovat i svou jedinečnost;
- automatizace, rozdělená na nižší „low-level“, sloužící k základním operacím s digitálním kódem, a vyšší „high-level“, který umožňuje složité procesy, například vznik umělé inteligence;
- variabilita potom značí, že jakýkoliv obsah nových médií je proměnný, má mnoho možných verzí, může se vyvíjet a měnit;
- překódování, při kterém dochází k překrývání vrstev kultury a počítačových dat, přičemž tyto vrstvy jsou vzájemně v interakci.

V současné době se nejčastěji uvádí, že hlavní náplní volného času dětí jsou právě nová média – počítačové hry, aktivity spojené s internetem – na druhém místě, hned za sledováním televize. U zmíněného hraní počítačových her se odborníci shodují jak na

nežádoucích účincích, například zvýšené agresivité jedinců či zanedbávání povinností, tak na pozitivěch, kterými může být zlepšení a procvičení logického myšlení nebo zdokonalování se v cizích jazycích. (Vaculík, 2000)

Nové technologie nabízí dětem možnost čerpat informace jak o svých vrstevnících, tak o světě dospělých. Mohou se podílet na tvorbě mediálních obsahů, nebo je přímo sami tvořit. Sak (2004, s. 124) také uvádí, že online komunikace přispívá ke zrušení komunikačních či kulturních bariér. Vzniká takzvaná digitální sociabilita, což znamená, že v kyberprostoru je místo pro vznik nových skupin nebo navázání mezilidských vztahů.

Dle studie Děti a nová média 2016 provedené v témže roce společností Nielsen Admosphere má svůj smartphone, tedy mobilní telefon mimo jiné s přístupem k internetu, 58 % dětí ve věku od 6 do 14 let, 40 % dotázaných vlastnilo tablet a 18 % notebook. Dotazováno bylo 1031 dětí.

Internet je druhem nového média, které se začalo rozšiřovat v 90. letech minulého století. Jeho fungování závidí na oboustranném přenosu dat dvou zařízení. V devadesátých letech však nepatřil k nejpoužívanějším mediím, stál spíše mimo možnosti příjemců. V dnešní době najdeme internet v mnoha zařízeních, zaměřena původně na jiné funkce, jako jsou například mobilní telefony. V tomto tisíciletí zaznamenává internet obrovský nárůst svých uživatelů, celé skupiny zejména mladých lidí si nedokáží představit svůj život bez využívání této technologie. Sak (2004, s. 132) uvádí, že internet utváří zcela nový způsob komunikace i života celkově.

Internet zasahuje do života stále mladších jedinců, je dostupný napříč sociálními skupinami. Internet lze využívat i ve vybraných veřejných institucích jako jsou knihovny nebo kavárny. Mladistvým slouží nejen k navozování a udržení kontaktu s vrstevníky, jako zdroj zábavy, ale i k vyhledávání informací, tvorbě a plnění domácích úkolů. Pro rodiče však představuje i určitou hrozbu, neboť děti skrze něj mohou narazit na nevhodné obsahy, chatovat s cizími lidmi.

Zmíněný výzkum Děti a nová média 2016 uvádí, že internet v mobilu využívá 95 % dětí ve věku od 6 do 14 let vlastních smartphone.

Starší průzkum společnosti Nielson Admosphere, který proběhl v letech 2014-2015, přinesl zajímavá fakta ohledně trávení volného času dětí. Vzorek sestával z 726 jedinců,

kteří měli popsat, jaké činnosti by dělali v „zábavné“ a „nudné“ dny. V „zábavný“ den by 43 % dotázaných dětí trávilo čas s kamarády, 29 % hrálo elektronické hry, 27 % by sledovalo televizi a 26 % z nich by surfovalo na internetu. Naopak „nudný“ den zahrnoval v 56 % domácí činnosti jako třeba úklid, dále z 31 % nákupy, nebo ve 22 % četbu knih. (Burianec, 2017)

2.4 Mediální výchova

Mediální výchova, a z ní plynoucí mediální gramotnost, se jednoznačně odvíjí od jejího ukotvení a provedení v rodině. V teoretické rovině lze mediální výchovu provádět jen v takové rodině či domácnosti, ve které jsou média dostupná. V dnešní době jsou však média jakousi samozřejmostí a například televizní přijímač je zpravidla obvyklou součástí každé domácnosti. Děti přichází do styku s médii čím dál dříve a jejich první kontakt s nimi bývá právě v rodině. Dle Slobody (2013, s. 62) panuje ve společnosti již od nástupu médií, jako byl rozhlasu či televize v minulém století, snaha chránit nejen děti před mediálními obsahy, které z části neodpovídají realitě. Rodiče během regulace mediálních sdělení konzumovaných dětmi, odráží své vlastní postavení k médiím a projevují přitom svou mediální gramotnost. Výzkum CEMES 2008 například prokázal, že celých 66 % rodičů se rozhoduje, zda pořad je či není vhodný pro jejich děti, jen na základě vlastního uvážení.

Nejpoužívanější taktikou či nástrojem při kontrole užívání medií dětmi je zakazování konzumace konkrétních obsahů, v určitou denní dobu či zpřístupnění jen pro jasné účely (počítač pro vytvoření práce do školy). Výzkumy prokázaly, že televizní vysílání bývá mnohem více usměrňováno než například užívání internetu. Podrobněji se budu tomuto jevu věnovat později. Dalšími často praktikovanými nástroji mediální výchovy jsou sdílená konzumace médií (například sledování televizních pořadů spolu s dětmi) a diskuze o médiích a jejich obsazích. (Sloboda, 2013, s. 93-122)

S mediální výchovou úzce souvisí dva cizí pojmy, kterými jsou co-using a co-viewing. Co-using můžeme přeložit jako spoluužívání medií, kdy rodič a dítě užívají média dohromady, předávají si poznatky. Co-viewing znamená již zmíněné spolusledování, kdy rodič sleduje stejné mediální obsahy jako dítě, například v televizi. (Nathanson, 2001) Rodič tak může jednak kontrolovat obsah, ale také na něj reagovat, diskutovat o něm s dítětem.

Zásadním problémem mediální výchovy v rámci rodiny je fakt, že děti přichází do kontaktu s novými médii dříve než jejich rodiče, čehož důsledkem je už zmíněná nižší kontrola při styku s internetem. Dle Slobodova výzkumu rodiče vidí v těchto technologiích společenský pokrok a nutnost, zatímco pro děti představují především zábavu. Děti v dnešní době také média přijímají a vnímají jako rutinní záležitost, což u jejich rodičů neplatí. (Pasquier, 2001, s. 174)

Jedním ze znaků dnešní společnosti je tzv. mediatizace, znamenající, že životy jedinců i skupin jsou spojeny s médii, a to ve všech sférách. Ačkoliv je mediální gramotnost velmi těžce popsatelná, můžeme říci, že je to schopnost jedince rozpoznat a dekodovat pravý význam mediálního sdělení, na základě svých vědomostí nabitých o fungování médií. Dále zahrnuje i povědomí o roli médií ve společnosti, jejich vnitřním uspořádání ve smyslu programové a žánrové skladby. (Mičienka, Jirák a kol., 2007, s. 9)

Schorbovu definici mediální gramotnosti rozpracoval ve své publikaci Sloboda (2013, s. 35-36) a sice jako schopnost hodnocení, reflexe a kritiky mediálních projevů na základě strukturovaných společenských poznatků a etických hodnocení. Vymezuje tři základní složky gramotnosti, kterými jsou:

- znalost médií, která zahrnuje povědomí o fungování médií, tvorbě mediálních obsahů a médiích jako institucích, dále orientaci v mediálních souvislostech ve spojení s politikou či historií;
- hodnocení médií, jež je schopností hodnotit mediální tvorbu, obsahy a především jejich účinky; tento kritický pohled dle Schorba stále umožňuje konzumaci médií například pro jejich zábavní funkci;
- zacházení s médii, reflektující vědomý výběr a osvojování konkrétních technologií a obsahů.

Mediální gramotnost se stala nedílnou součástí společnosti, ačkoliv je u jednotlivých skupin společnosti, i u samotných jedinců, různě vyvinutá. Lidé pracující v médiích obecně znají možné i prokázané důsledky jejich působení, stejně jako politické osobnosti, které se skrze média snaží často prosazovat. Právě kvůli hrozícím a často cíleným případům manipulace skrze média, nutně vznikla různá poučení a vzdělávací kurzy pro účastníky komunikace. Z hlediska svého významu, a především jako prevence před možnou manipulací s příjemci, se mediální výchova zakotvila do studijních osnov rámcových

vzdělávacích programů již základních škol. (Jirák, Wolák, 2007, s. 6,7) Na veřejnosti přístupných stránkách Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR je možné dohledat, že v rámcových programech je zahrnuto rozvíjení vědomostí k zapojení jednotlivců do sociální komunikace, využívání médií jako zdroje zábavy i čerpání informací, ale i pochopení strategie mediálních sdělení.

Vzhledem k vysvětlení všech základních pojmů mohu přistoupit ke kapitole zaměřené na uskutečněné výzkumy s tematikou děti a nová média. Tato kapitola tvoří důležitý opěrný bod a kontext s mojí prací.

3. DOSAVADNÍ VÝZKUMY ZAMĚŘENÉ NA DANÉ TÉMA

V této kapitole zmíním a shrnu některé výzkumy, a především jejich výsledky, které korespondují s tématem konzumování televize ve volném čase, a to nejen dětí, ale i jejich rodičů; dále studie zaměřené na dětské publikum, rodičovskou kontrolu sledování mediálních obsahů a v neposlední řadě také praktikování mediální výchovy v rodině. U každého vybraného výzkumu se krátce pozastavím nad jeho hlavním přínosem, některými zjištěnými výsledky. Mezi dále podrobněji popsane studie jsem zařadila práci Fenomén dětského diváctví Kláry Šed'ové, zaměřenou především na čas, který děti stráví u televize, dále z českého prostředí i výzkum Zdeňka Slobody, věnovaný rodičům a jejich aplikaci mediální výchovy v domácím prostředí. Z mezinárodních studií zmíním Lifestyle Survey, jež mimo jiná zjištění mapuje mediální preference rodin i jednotlivců, či EU Kids Online, který cílí na rozeznání online rizik při užívání médií dětmi. Připomenu i důležité výzkumy Sonii Livingstone, která se výzkumu dětí a médií zabývá dlouhodobě, a výzkum Family Television Davida Morleyho, který byl průkopníkem zkoumání významu televize v domácnosti. Podrobný rozbor všech publikovaných studií by samo o sobě vydalo na samostatnou práci.

3.1 Family Television – David Morley

David Morley byl jedním z prvních, kdo se rozhodl provést výzkum role televize v rodině. Svá zjištění zveřejnil v knize Family Television již v roce 1986. V této publikaci Morley zveřejnil výsledky své více než desetileté studie.

Svůj v pořadí druhý výzkum Morley zaměřil na sledování televize v nejužší rodině, kterou myslíme děti a rodiče bydlící pospolu. Mezi prvními se Morley začal zabývat prostředím, v němž dochází ke sledování televize. Pozorování pořadů Morley považuje za nedílnou součást dění v rodině, skrze které se budují i vztahy mezi členy domácnosti. Před obrazovkou se odehrávají i další činnosti – domácí práce, komunikace rodinných příslušníků, které dle Morleyho mohou utužit vazby v rodině. Již v tomto výzkumu z roku 1986 Morley uvádí, že televizi rodiče používají jako určitý druh výchovného nástroje, tedy že se děti mohou dívat na vybraný pořad jen za odměnu, nebo naopak za trest nesmí, protože něco provedly.

Ve studii se Morley snažil objasnit i rostoucí rozmanitost užití televize v domácnosti (teletext, videohry), jak probíhá výběr sledovaných pořadů nebo stále populárnější fenomén televize jako způsob trávení volného času. V rámci svého zkoumání se Morley zaměřil i na genderové rozdělení dotázaných televizních diváků, výběr pořadů či způsob sledování oběma pohlavími. Zjistil, že gender v tomto ohledu hraje zásadní roli – dálkový ovladač k televizi nejčastěji „patřil“ otci, tedy hlavě rodiny. Naproti tomu ženy u televize nejčastěji vykonávají nějaké domácí práce.

Výzkum je ovšem založen na malém vzorku zkoumaných rodin, z nichž všechny žily v Londýně, ale pocházely z různě sociálně postavených skupin. Morleyho výzkum se zabýval i dnes důležitými otázkami, a proto patří ke stěžejním v oblasti zkoumání nových médií. (Morley, 1986)

3.2 Lifestyle Survey

Výzkum *Lifestyle Survey* (některé zdroje uvádí i jako *LifeStyle Survey*, či zkráceně *LSS*) je projekt zaměřený na zmapování životního stylu. Probíhá již od roku 2002 pravidelně každý rok, takže je možné periodicky monitorovat změny v této oblasti. Sleduje chování obyvatel České republiky v oblasti mediální či spotřební. Při výzkumu sbírá fakta o vybavenosti různými druhy médií každé domácnosti, mapuje mediální preference – například jaké programy účastníci sledují a proč tomu tak je. Jedná se tedy o kvalitativní výzkum, který pro Českou televizi a Asociaci komunikačních agentur zprostředkovává agentura Mediaresearch (v současnosti Nielsen Admosphere). Od roku 2008 byla do průzkumu přidána kategorie zaměřená na děti (*LSS děti*). Tento výzkum se zaměřuje na mediální vybavenost dětských pokojů, trávení volného času dětí a jejich vnímání médií. Cílí na skupinu dětí ve věku od 4 do 14 let, které se pro přesnější výsledky projektu rozdělují do skupin dle věku od 4 do 6 let, dále od 7 do 9 let, od 10 do 12 let a od 13 do 14 let; rozděleny jsou i genderově. Vzhledem k tomu, že svoji práci zaměřují na skupinu od 8 do 13 let, budu dále údaje o nejmladších dětech ve věku od 4 do 6 let opomíjet.

Výzkum započal zejména z důvodu masového rozšíření médií a to až do našich domácností. Nejen televize, ale i mobilní přístroje lze nalézt téměř ve všech místnostech bytu či domu. Dalším podnětem k výzkumu byla i okolnost, že konzumace médií se stává čím dál častějším způsobem trávení volného času jak jednotlivců, tak celých rodin.

Jako první bych zmínila vybavenost dětských pokojů médii. V roce 2011 mělo svůj pokoj, tedy prostor, který je určen jen a pouze dětem (případně jej sdílí se sourozenci) 92 % dětí ve věku od 4 do 14 let. V případě skupiny od 13 do 14 let to bylo dokonce 96 %. V pokoji mělo v roce 2011 televizi více než 50 % dětí starších 10 let a počítač s přístupem k internetu 40 % dětí ve věku od 10 do 12 let, a dokonce 59 % dětí ve věku od 13 do 14. V roce 2011 znatelně vzrostl i počet MP3 přehrávačů, které vlastnily děti, více „mediálně nasycené“ byly pokoje chlapců. Dlouhodobě nejlépe mediálně vybavená je v rámci výzkumu Praha.

Výzkum z roku 2011 prokázal vyšší zájem o média u těch dětí, které je mají k dispozici ve vlastním pokoji. Volný čas, který děti vyplňovaly konzumací médii, což bylo zhruba 3 a půl hodiny denně, tvořila ze 40 % televize, na druhém místě se umístil internet s 18 %, na který se alespoň jednou za týden podívalo 69 % dotázaných dětí. V roce 2011 strávily děti v pokojích s počítačem na internetu průměrně hodinu denně, oproti půlhodině v případě dětí, které internet v pokoji neměly. Již v tomto roce internet začal nahrazovat knihu ve významu primárního zdroje nových informací.

V roce 2017 se tohoto výzkumu v České republice zúčastnilo 531 dětí ve věku od 4 do 14 let. Studie prokázala, že televizi sleduje denně nebo téměř každý den 71 % dotázaných, a dalších 13 % ji zapíná nejméně jednou do týdne. Druhé místo v průzkumu užívání médií se objevilo sledování videí, například na serveru YouTube, a to každý den v zastoupení 30 %. Televizní vysílání sledovaly nejvíce děti ve věku od 4 do 6 let, zatímco videa vyhledávaly děti starší.

3.3 Fenomén dětského diváctví – Klára Šed'ová

Klára Šed'ová se ve své publikované knize Děti a rodiče před televizí (2007), jež je rozšířenou verzí její disertační práce, zaměřila na výzkum fenoménu dětského diváctví. Výzkum probíhal v letech 2001-2005 a mezi nejdůležitější zkoumané jevy patřilo množství času, který děti tráví ve svém osobním volném sledování televize, jaké pořady konkrétně děti nejvíce preferují a způsob jejich sledování. Šed'ová se ve své práci zaměřila na děti předškolního věku.

Během svého výzkumu prokázala, že děti jsou často spoludiváky nejrůznějších pořadů, na něž se dívají dospělí. Sami rodiče ale preferují, když se děti koukají na pořady přiměřené jejich věku, ideálně nějakým způsobem naučné. Největší množství takovýchto

pořadů vysílala veřejnoprávní televize a rodiče s nimi měli vlastní zkušenost, jako příklad mohu uvést Večerníček.

Děti ve věku od 3 do 6 let dle Šed'ové sledují televizi 30-180 minut denně, ne však nutně plně koncentrovaně. Ve většině případů také děti nejsou tím, kdo vybírá sledovaný pořad, což vede k jejich nepozornosti a během sledování/poslouchání televizních pořadů dělají i jinou činnost.

Šed'ová definuje rodičovskou mediální výchovu jako „záměrné způsoby rodičovského jednání, jejichž primárním cílem je působit na vztah dítěte k televizi a jeho divácké návyky.“ (Šed'ová, 2007, s. 88) Stejně jako Sloboda (2013, s. 93) uvádí, že hlavní regulativní složkou v rodinné mediální výchově je určité omezení přístupu k televizi, popřípadě alespoň regulace času stráveného dítětem před obrazovkou. Velmi málo z dotázaných rodičů nabádalo dítě ke sledování určitého pořadu, který by mohl být pro dítě přínosný. Naopak často praktikovaný je monitoring – přehled rodičů o tom, co jejich dítě v televizi sleduje. Nejčastěji je praktikován tak, že rodiče nárazově zkontrolují vysílaný pořad, i když sami provádí jinou činnost, mnohdy v jiné místnosti. Dalšími praktikami v mediální výchově uvnitř rodiny je spoludívání a konverzace u televize, které by mělo dítěti pomoci orientovat se ve vysílaném pořadu. (Šed'ová, 2007)

3.4 Praktikování mediální výchovy v rodině – Sloboda

Výzkum Zdeňka Slobody, který proběhl v letech 2008 a 2009, je zaměřen na roli rodičů jako činitelů při realizaci mediální výchovy, jimi využívané způsoby pro zvýšení mediální gramotnosti dětí. Sloboda provedl hloubkové rozhovory s rodiči dětí ve věku od 4 do 14 let.

Nejužívanějším nástrojem praktikovaným při mediální výchově v rodině je nejen dle Slobody, různé omezování konzumace médií. Může se jednat o omezení časová, kdy lze korigovat délka a je vymezen čas, který může dítě u médií strávit. Dále se vymezuje denní doba, ve které lze média užívat, například od čtyř do osmi hodin večer. Regulováno může být i vytěžování konkrétních technologií, médií; lze upravit způsob používání, a to vždy buď technickými prostředky, nebo jednodušeji na základě domluvy. Uplatňují se i omezení spojená s určitou událostí či okolností, za jaké lze, nebo naopak nelze, média užívat. Dle výsledků Slobodovy studie a výzkumu CVVM 2008 by měli určovat rodiče, jak dlouho se bude sledovat televize i vybírat obsah sledování (88 % a 86 %). V případě omezování

mediálních obsahů je nejméně regulována reklama, kterou téměř 14 % rodičů nepovažuje za nutné skrývat před dětmi.

Věková hranice, dle které je vhodné, aby dítě vlastnilo média je u vybraných druhů přístrojů následující: mobilní telefon ve věku 10 let, stejně jako počítač; zatímco televizi by měly mít až od 18 let. Realita se mírně liší od tohoto „běžně uváděného“ věku jen mírně. Televizi vlastní (mají v pokoji) děti zhruba od 15 let a počítač od 12 let. Mobilní telefon děti opravdu nejčastěji vlastní již od 10 let.

Kromě nejrůznějších restrikcí se v rodinné mediální výchově dále užívá společná konzumace médií. Výzkum CEMES 2008 prokázal, že dívky nejčastěji spolusledují televizi s matkami, až později, s rostoucím věkem se jedinci dívají častěji sami. Se spolusledováním souvisí i diskuze o předmětném médiu či vysílaném pořadu, pro lepší orientaci dětí a rozšíření jejich povědomí o mediálním světě. Toto praktikuje 15-40 % rodičů, výzkumy z roku 2008 (CVVM, Sloboda) uvádí, že 70 % rodičů by s dětmi mělo vždy hovořit o sledovaném pořadu.

3.5 Výzkum EU Kids Online

Výzkum EU Kids Online je projektem mezinárodní studie pod hlavičkou Evropské Unie, který zkoumá nástrahy a nebezpečí online světa dětí i rodičů v evropských státech. Již třetí studie (první proběhla v letech 2006-2009, druhá v rozmezí let 2009-2011) se zúčastnilo 25 zemí Evropy, přičemž internet je dostupný celkem ve 33 státech. Cílem projektu bylo zmapovat v letech 2011-2014 užívání internetu dětmi, získat představu o jejich mediální gramotnosti (viz II. 4. Mediální gramotnost) a vnímání online rizik, která internet skrývá. V roce 2014 proběhl i projekt *Net Children Go Mobile Survey* od dceřiné společnosti projektu EU Kids Online, který se zaměřil na sledování mediálních obsahů dětmi na mobilních zařízeních.

Zmíněné projekty na sebe navazují a doplňují, konkretizují a prohlubují zjištěné informace. V České republice je projekt veden Davidem Šmahelem z Institutu výzkumu dětí, mládeže a rodiny na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně.

Do projektu EU Kids Online II v letech 2009-2011 byly zařazeny děti ve věku 9-16 let (celkový počet respondentů 25 142) z celkem 25 zemí Evropy, nevyjímaje Českou

republiku a Slovensko. Výzkum odhalil, že dotázaní jedinci ze všech zemí tráví denně v průměru 88 minut na internetu. Skutečnost dokladuje, že tato služba je čím dál více rozšířena, včetně její dostupnosti i v mobilních telefonech. Z výsledků také vyplynulo, že 33 % dětí a mladistvých je online právě na mobilním telefonu a to nejvíce doma při trávení volného času (v 87 %) nebo ve škole během přestávek (v 63 %).

V závislosti na popsaném výzkumu vyšlo najevo, že riziko kyberšikany roste (její obětí se stalo 7 % dotázaných v roce 2010, ale už 12 % v roce 2014), souměrně s možností přístupu dětí k závadnému obsahu; tak označujeme jakýkoliv obsah, který děti jakkoli znepokojil – od pornografie po drsné fotografie (například znetvořená lidská těla po automobilových nehodách). K problémovému obsahu se v roce 2014 dostalo o 4 % dětí více než v předchozím výzkumu. Studie také prokázala, že mezi vrstevníky se stále častěji sdílí fotografie a příspěvky propagující anorexii.

Třetí studie z let 2011-2014 zaměřená na bezpečnost a rizika spojená s internetem, přinesla velmi různorodé výsledky spojené se závadným obsahem. Děti samy uvedli, jaké příspěvky je nejvíce obtěžují. Mezi nejčastějšími odpověďmi se objevila pornografie a násilí. Desetiletá dívka z Bulharska pak k tématu vypověděla: “Děsí mě, že mě někdo vyfotí bez mého souhlasu a zveřejní na nevhodné webové stránce.” Alarmující je také zjištění, že celých 30 % dotázaných dětí ve věku od 9 do 16 let vedlo online konverzaci s někým, koho nikdy v životě neviděli.

3.6 Mladí lidé a nová média – Sonia Livingstone

Sonia Livingstone je britskou profesorkou sociální psychologie a již od 90. let minulého století se věnuje nejrůznějším výzkumům zaměřeným především na děti a nová média. Své studie publikovala v 18 knihách a napsala několik odborných článků na toto téma. Je klíčovou osobou již zmíněného průzkumu EU Kids Online.

V této práci chci připomenout její článek z roku 1999 zveřejněný v *The French journal of communication*. Ve svém mezinárodním výzkumu se zaměřila na děti a mládež (v rozmezí od 6 do 17 let) a jejich vztah k novým médiím, která v tehdejší době zažívala velký rozmach. Studie byla provedena ve 12 zemích Evropy a zúčastnilo se jí přes 15 tisíc respondentů.

Výzkum přinesl pro tuto dobu podstatné výsledky, které nastínily zásadní změny, jež s novými médii nezbytně přichází. Například televizi dle studie spolusedovalo v průměru

50 % dětí ve věku od 10 do 16 let s matkou (s otcem 33 %), zatímco aktivity na počítači provádělo 67 % dotázaných samo. Tyto výsledky korespondují s výzkumy provedenými po roce 2000, že televize či její obsahy bývají rodiči redukovány více než užívání počítače či mobilních zařízení.

Livingstone vydala řadu svých studií v podobě tištěných publikací, zmínila bych pro srovnání ještě výzkum zveřejněný v knize *The Class: Living and Learning in the Digital Age*. Autorka zde publikovala svůj dlouhodobý výzkum, během něhož vyzpovídala stovky mladistvých. Ve spolupráci s Julianem Sefton-Greenem zkoumali perspektivu, možnosti i hodnoty mladistvých. Snaží se mimo jiné zmapovat, zda tato „třída“ bude mít více možností uplatnění než jejich rodiče. Popisuje místo a význam médií v moderní rodině, i média jako nástroj ke vzdělávání.

V této kapitole jsem vytvořila přehled nejdůležitějších výzkumů s podobnou problematikou, na kterou je zaměřena rovněž moje práce. Vzhledem k vysvětlení používaných termínů a nastínění výzkumnému kontextu nyní přejdu k teoretické části mého výzkumu.

4. METODIKA VÝZKUMU PRÁCE

V této kapitole rozeberu základní pojmy a nástroje, které se vztahují k metodice práce, a využila jsem je k získání dat. Samotnému výzkumu se budu věnovat v následující kapitole, tato bude zaměřená spíše informativně. Již před počátkem této práce jsem provedla rešerši literatury zabývající se těmito studii a z nich jsem poté čerpala poznatky. K výzkumnému cíli mě dovedou provedené rozhovory s vybranou skupinou; proběhne deskripce a analýza.

Cílem mé práce je zodpovědět výzkumnou otázku „Jakou roli zaujímá v životě dětí televizní vysílání?“. Cílovou skupinou jsou děti ve věku od 8 do 13 let. Toto zjištění hodlám dát do souvislosti s užíváním médií nových. K naplnění tohoto cíle hodlám použít kvalitativního výzkumu, v rámci kterého provedu polostrukturované rozhovory s jednotlivými informanty. Ti budou vybráni metodou sněhové koule. Všechny zmíněné pojmy nyní vysvětlím.

4.1 Kvalitativní výzkum

Je poměrně problematické vymezit termín „kvalitativní výzkum“, neboť neexistuje odborníky jednotně uznávaná definice. Někteří z nich považují tento typ výzkumu jen za dodatečný k rozšířenějšímu kvantitativnímu výzkumu (=náhodný výběr respondentů, strukturovaný, sběr tvrdých dat například pomocí testů), další za jeho opak. Můžeme ale říci, že kvalitativní výzkum pracuje s daty měkkými a neshromažďuje jich pro studii takové množství, jako výzkum kvantitativní. Po získání potřebných dat je také nesrovnává s již existujícími, jako je tomu u kvantitativního výzkumu. Dnes je kvalitativní výzkum, i jeho výsledky, ve společenských vědách uznáván se stejnou vážností jako ostatní druhy výzkumů.

Typické pro kvalitativní analýzu je, že výzkumník na samém počátku stanoví výzkumné téma a otázky, na něž se bude snažit získat během svého výzkumu odpověď. Otázky lze v průběhu bádání i v závěrečné analýze dat upravovat či doplňovat. Toto je jedním z důvodů, proč někteří odborníci považují kvalitativní výzkum za „pružný“.

Výzkumník při sběru dat zaznamenává i informace, které přímo nesouvisí se zkoumaným tématem, ale usnadňují objasnění zájmových otázek. Aby dospěl k objektivnímu závěru, užívá také induktivní a deduktivní postupy. Kvalitativní výzkum se odehrává přímo v terénu, má dlouhodobější charakter, probíhá v různých časových

úsecích. Již během sběru dat dochází k jejich analýze a hodnocení výzkumníkem. Ten provádí svoji studii na základě delšího a intenzivního styku s prostředním či situací. Tyto situace odráží každodennost v životě zkoumané skupiny či jedince. (Hendl, 2005, s. 49-51)

Největší předností kvalitativního dotazování je získávání dat a poznatků přímo v terénu, tedy v přirozeném prostředí zkoumaných jedinců či skupin. Naopak jeho nevýhodou může být, že výzkum je obvykle zdlouhavý, výsledky z nasbíraných dat nelze zobecňovat a co je vůbec nejdůležitější – určení výzkumného tématu i výsledky studie mohou být lehce ovlivněny výzkumníkovými preferencemi a subjektivitou. (Hendl, 2005, s. 52)

Interpretativní paradigma, ze kterého budu ve své práci čerpat, řadíme historicky mezi metody etnometodologie, jejíž základy položil v 50. letech 20. století Harold Garfinkel. Vychází a navazuje na fenomenologii a symbolický interakcionismus. Zkoumá, jaké metody používají lidé pro to, aby dali význam svým každodenním činnostem.

Dle Garfinkela je interpretativní paradigma základem kvalitativního výzkumu. Garfinkel toto paradigma popisuje následovně: Metoda spočívá v zacházení s aktuálním jevem jako s „dokumentem“, jako s něčím, co „poukazuje na“ nebo se překládá „jako zástupce“ předpokládaného vzorce. V tomto pojetí výzkumu je nutné, aby výzkumník byl součástí procesu sběru dat z toho důvodu, aby postihl chování, rozhodnutí a jednání dotazovaných osob. (Hendl, 2005, s. 88)

4.2 Metody dotazování

Při empirickém výzkumu je dotazování a naslouchání odpovědí informantů nejčastějším způsobem získávání dat. Za dotazování považujeme různé testy, rozhovory a dotazníky, které slouží buď jako doplňkové metody sběru dat, anebo mohou být použity samostatně. Dotazování je metoda sběru dat, při které data získáme zprostředkovaně.

Pro kvantitativní sběr dat je nejčastěji využíván polostrukturovaný či nestrukturovaný rozhovor. Tyto rozhovory provádí v ideálním případě přímo výzkumník, neboť již při sběru dat dochází ke vzájemné interakci mezi ním a respondentem. Při popisovaném sběru dat si výzkumník předem připravuje scénář či osnovu rozhovoru. Nepokládá otázky, jež jsou stejné jako výzkumné. Scénář může mít podobu jen vymezených témat, která chce výzkumník při rozhovoru projít, ale i předem formulovaných otázek, spolu s určením jejich pořadí.

Sedláková (2014, s. 210) uvádí pro výzkum čtyři základní typy rozhovorů, jmenovitě:

a) standardizovaný rozhovor, ve kterém je určeno pořadí otázek, znění a dopředu jsou formulovány možné odpovědi, výsledkem jsou tvrdá data vhodná především ke kvantitativnímu výzkumu;

b) strukturovaný rozhovor, je považován za přechod mezi standardizovaným a volným dotazováním, má předem vytvořenou kostru otázek, ale bez výběru odpovědí;

c) polostrukturovaný rozhovor, který jsem zvolila za nejvhodnější pro dosažení účelu mé práce, lze nazývat i rozhovorem s návodem; předem jsou stanoveny jen okruhy či témata, jež výzkumník hodlá prodiskutovat, samotné otázky ale mohou vznikat až během rozhovoru, který se přizpůsobuje spíše dotazovanému a jeho výpovědi;

d) hloubkový rozhovor, přináší největší množství měkkých dat, je také časově nejnáročnější; zpravidla je stanoveno jen hlavní téma rozhovoru, nemusí být dopředu nastíněny ani otázky, toto dotazování se blíží téměř běžné komunikaci.

4.3 Záměrný výběr vzorku

Výběr vzorku je hlavním úskalím jak při kvalitativním, tak i kvantitativním výzkumu. Jeho správná volba je zásadní pro následné zobecnění výsledků na populaci. Metoda účelového, neboli záměrného výběru je pravděpodobně nejrozšířenější metodou při kvalitativních analýzách. V tomto případě volby vzorku hledáme vhodné respondenty cíleně, dle stanovených kritérií. Tento výběr nazývají někteří odborníci též jako účelový. Účelový výběr podléhá zvolenému tématu a výzkumnému cíli, ve kterých výzkumník sám určí, jakou cílovou skupinu pro své dotazování hledá. Výsledky tohoto výběru nelze zobecnit a je nutné je vymežit pro dotazovanou skupinu. (Sedláková, 2014, s. 99)

Při sběru dat u záměrně vybraného vzorku patří k nejčastěji používaným takzvaná metoda sněhové koule. Obecně lze říci, že tato metoda je kombinací metody záměrného i náhodného vzorku dotazovaných.

V úvodní fázi dochází k navázání kontaktu s prvním dotazovaným, k čemuž obvykle předchází vyhodnocení výzkumníkových osobních kontaktů, doporučení, ale i ochota instituce. Tento první respondent doporučí další možné (jednoho nebo více) dotazované osoby, jež splňují podmínky pro výzkum. Pokud navržení s dotazováním souhlasí, kromě dat k výzkumu mohou nominovat další možné účastníky výzkumu. Tento proces se opakuje tak dlouho, dokud nedojde k saturaci dat, tedy nasycení; tím chápeme okamžik,

kdy se nedozvídáme žádná nová podstatná data a výzkumník se rozhodne analyzovat již sebraná a sestavit z nich závěr. (Miovský, 2006, s. 131-132)

4.4 Analýza a interpretace dat

Nashromážděný kvalitativní materiál dále výzkumník interpretuje a vyvozuje z něj odpovědi na své výzkumné otázky. Celkový poměr smysluplnosti výzkumu spočívá ve správném stanovení výzkumné otázky a také cíle studie. U kvalitativní studie se v této fázi organizují získaná data. (Hendl, 2005, s. 223)

Prvním krokem po dokončení rozhovoru s respondenty byla transkripce, tedy přepis mluveného slova do textu písemné podoby. Ačkoliv je tento proces časově náročný, je nutný pro vyhodnocení získaných dat. Přepsaný rozhovor je přehlednější, lze přidávat vlastní komentáře a poznámky přímo do materiálu. Při transkripci se nejčastěji přepisuje vše doslovně, včetně pomlk ve výpovědi, hezitačních zvuků, smíchu nebo zdůraznění některé z částí projevu. Pro zaznačení například zdůraznění či nesrozumitelné pasáže slouží předem zvolený systém znaků (například systém Kallmeyera a Schützeho), či postranní komentář.

Transkripce nemusí zahrnovat přepis celého rozhovoru, ale třeba jen vybranou část či jeho shrnutí. V případě shrnutí lze vynechat přepis některých pasáží, a sjednotit získané informace do materiálu s menším rozsahem. Význam dat se nijak nepoškodí, neboť je zřejmý ze zbytku výpovědi. Příkladem může být opakující se výpověď.

Deskripce neboli popis slouží k vysvětlení konkrétního jevu, kontextu, situace. Deskripci ve smyslu deskriptivního výzkumu jí potom chápeme takový proces, který se nesnaží jen popsat a zjistit základní informace či jevy, ale snaží se podrobně popsat jejich vzájemné vztahy. (Sedláková, 2014, s. 75)

Zásadou kvalitativního výzkumu je ponechat zásadní shromážděná data v kontextu, ve kterém byla získána. Jelikož jsou data této studie vždy objemná a často nesouvislá, těžce interpretovatelná, doporučuje se zpracovat je do přehlednějších tabulek či grafů. (Hendl, 2005, s. 223)

Pro svou práci jsem jako nejlepší způsob vyhodnocení dat zvolila fenomenologickou interpretaci. Zaměřuje se především na zachycení lidské a osobní zkušenosti. V průběhu zkoumání je ale nutné kontrolovat jakákoliv zaujetí a představy, a snažit se je během výzkumu potlačit.

Při této interpretaci se obvykle data zkoumají nestrukturovanými rozhovory. Jejich význam spočívá zejména v tom, že se zaměřují na určitý fenomén, pomáhají jej vysvětlit či objasnit.

Po nasbírání zamýšleného množství dat hledá výzkumník v těchto materiálech společné znaky. (Hendl, 2016, s. 285-286) Informace vztahující se ke stejnému tématu potom přiřazuje k jednotlivým kategoriím, čímž se data redukuje do kategoriálních systémů. Ty mohou být předem dané, nebo vznikají až na základě získaného materiálu, což je pro kvalitativní studii typické a využila jsem je i při této práci. (Hendl, 2016, s. 215)

Kategorie v mém výzkumu reflektují témata v polostrukturovaném rozhovoru. (Přílohy – 2. Polostrukturovaný rozhovor)

V závěrečné fázi studie výzkumník analyzuje získaná, roztříděná data. V získaném materiálu hledá odpovědi na své výzkumné otázky.

Jelikož již byly všechny zásadní pojmy týkající se mé práce vysvětleny, popsala jsem metodiku výzkumu, byl vytyčen cíl i výzkumné otázky, budu se v další kapitole zabývat provedeným výzkumem.

5. VÝZKUMNÁ ČÁST PRÁCE

V následující kapitole popíši průběh praktické části této práce včetně tvorby polostrukturovaného rozhovoru, samotných rozhovorů s informanty, analýzu získaných dat a zjištěná fakta. Této části předcházela rešerše veškeré literatury k tomuto tématu i otázce výzkumu.

Po nastudování potřebné literatury jsem sestavila polostrukturovaný dotazník (Přílohy) a podle něj jsem později vedla rozhovory v jednotlivých rodinách. Vzhledem ke stanovené výzkumné otázce této práce, ve znění „Jakou roli zaujímá v životě dětí televizní vysílání?“, jsem se do struktury rozhovoru rozhodla začlenit otázky spojené s televizí a její konzumací, stejně jako nová média a jejich užívání, a také zastoupení médií v rodině. Cílovou skupinou byly děti ve věku od 8 do 13 let. Tuto věkovou skupinu jsem volila záměrně, neboť je u ní předpoklad, že dotčené děti se již od útlého dětství setkávaly s novými médii stejně často jako s televizí. Speciální skupinu pro rozhovory pak tvořili jejich rodiče, u nichž mě nejvíce zajímalo, jaká média sami užívají, zda praktikují mediální výchovu a jejich uživatelské návyky při sledování televize ve věku jejich dětí.

Informanti byli vybíráni metodou sněhové koule, přičemž prvního z nich jsem oslovila díky vlastním kontaktům. Další mi byli postupně doporučováni ze strany předchozích účastníků. Se všemi navrženými informanty jsem se osobně setkala, nebylo mi doporučeno žádné dítě nevyhovující kritériím, nikdo také účast v tomto šetření neodmítnul. Rodiče souhlasili s dotazováním na základě písemného souhlasu. Části rozhovorů, kde mi byli účastníci navrhováni, byla mi sdělována jejich jména, adresy nebo jiné kontakty jsou v transkriptech rozhovorů vynechány z důvodu zachování anonymity.

Ze stejného důvodu byla v rozhovorech rovněž vynechána případně pozměněna, jména dětí i jejich rodičů. Byl zachován věk dětí i dospělých a i povolání rodičů. Přepsaným rozhovorům, které jsou přílohou mé práce, předcházelo vždy krátké seznámení s rodinou, z mé strany také vysvětlení problematických pojmů. Za ty nejméně srozumitelné, především pro děti, jsem považovala média a nová média. Každý rozhovor byl veden individuálně, některé děti – sourozenci vypovídaly na vlastní žádost v přítomnosti druhého, jiné samostatně; v některých rodinách odpovídali na mé dotazy oba rodiče, někdy jen jeden, a to z pracovních i osobních důvodů. Podoba i délka rozhovoru se

přizpůsobovala kontextu dané situace. Transkripty rozhovorů jsou k dispozici v přílohách na CD (Přílohy – 3. Polostrukturované rozhovory).

Po nasbírání dat od informantů jsem sestavila kódovací tabulku (Přílohy - 1. Kódovací tabulka), jež obsahuje hlavní kategorie vyskytující se napříč všemi rozhovory. Výpovědi ke stanoveným kategoriím jsem následně shromáždila a níže je reflektuji pod stejně nazvanými kapitolkami.

V následující podkapitole představím v medailoncích stručně jednotlivé rodiny, nastíním věk dotazovaných, povolání rodičů, zájmy dětí, případně jejich sociální postavení, pokud si přáli jej pro tento výzkum sdílet.

Výsledky jsou pak doplněny citacemi, které reflektují buď časté a opakující se výpovědi, nebo naopak ojedinělé názory. U citací je použito zkratk D a R, přičemž D označuje sdělení dítěte, R potom značí rodiče. Citace jsou dle čísel dohledatelné v transkriptech rozhovorů uvedených v přílohách.

Medailonky dotázaných rodin

V transkriptech se jednotlivé rodiny nachází pod hesly Rodina01-Rodina10, každý rozhovor potom explicitně obsahuje jméno či jména dotazovaných. V této části bych chtěla informanty blíže představit, neboť kvalitativní rozhovor je sám o sobě subjektivní a je proto potřeba takto nahlížet i na jeho participanty. V tomto druhu výzkumu nelze zobecňovat, a to ani výsledky, stejně jako věk, zájmy či status účastníků ve společnosti. Některé údaje obsažené v medailoncích jsem získala díky doplňujícím rozhovorům s rodinou, jež nejsou v prepisech uvedeny.

Rodina01

První dotázanou byla čtyřčlenná rodina. Sourozenci Michal (11 let) a Tereza (8 let) žijí s rodiči na okraji okresního města. Tereza chodí do druhé třídy, má mnoho koníčků a proto tráví většinu volného času mimo domov. Navštěvuje moderní taneční kroužek dvakrát týdně, v pondělí a středu, po dvou hodinách; v úterý a neděli chodí do krasobruslení. Volný čas i doma nejčastěji vyplňuje pouštěním hudby a tancem. Michal chodí do páté třídy na základní školu. Chodí do plaveckého kroužku, a to dvakrát týdně – v úterý a pátek. Ve svém osobním volnu sleduje nejvíc „youtubery“.

Rodiče Erika (38 let) a Matouš (46 let) jsou oba zaměstnaní. Erika pracuje ve školství, Matouš je osoba samostatně výdělečně činná. Spolu s dětmi žijí v rodinném domě. Dle jejich slov mají děti mnoho koníčků, a proto netráví s médii přespříliš času.

Rodinu jsem kontaktovala na základě osobních známostí.

Rodina02

Tara (8 let) je nejmladším členem pětičlenné rodiny, chodí do druhé třídy. Má dva starší bratry, Robina (13 let) a Dominika (21 let), ten však neodpovídá cílové skupině. Mezi Tařiny největší záliby patří hra na flétnu, kterou trénuje jak ve škole, tak doma; kreativní výtvarné činnosti, jejichž inspiraci hledá v pořadech jako jsou Šikovné prstíky nebo Výtvarka.

Robin chodí do osmé třídy na základní škole. Do školy dojíždí do sousedního města autobusem. Jak sám řekl při rozhovoru, nikdy nechodil moc rád ven a jeho největším koníčkem je notebook, na němž tvoří grafiku, hraje hry a skládá hudbu.

S rodiči Renatou (42 let) a Tomášem (44 let) žijí v rodinném domě na vesnici. Tomáš je IT ředitelem v softwarové firmě, využívá tedy každodenně mnoho nových technologií. Renata je nezaměstnaná, momentálně si dodělává středoškolské vzdělání.

Tuto rodinu mi doporučil Michal (Rodina01), který se s Tomášem přátelí.

Rodina03

Děti Barbora (13 let) a Adam (11 let) bydlí s rodiči v rodinném domě na vesnici. Barbora chodí do osmé třídy na základní školu. Nemá zvláštní koníčky, nejvíce času tráví s kamarádkami a to buď ve škole, nebo venku. Když je doma, tak nejvíce času věnuje novým médiím a sociálním sítím. Její bratr Adam dělá závodně Aikidó, kterému věnuje svůj volný čas téměř každý den. I osobní volno vyplňuje sledováním sportovních pořadů.

Jejich otec Zdeněk (43 let) pracuje u bezpečnostních složek České republiky. Je také osobním trenérem syna Adama. Matka se výzkumu odmítla zúčastnit.

Doporučení na kontaktování této rodiny mi poskytl Robin (Rodina02), který je spolužákem Barbory.

Rodina04

Denisa (8 let) chodí do třetí třídy základní školy. O pokoj se dělí se šestiletou sestrou Sárrou. Kromě školy a s ní spojených povinností nemá příliš zájmů. Svůj volný čas tráví nejčastěji s rodiči a sestrou. Mobilní telefon má výhradně na komunikaci s rodinou.

Rodiče Hana (37 let) a Jakub (35 let) pracují u státní správy. Celá rodina žije v bytě v panelovém domě v okresním městě. Jakub je bratrem Zdeňka, otce z předchozí rodiny.

Rodina05

Lukášovi je 10 let a je jedináček. Chodí do páté třídy. Nenavštěvuje žádné kroužky, volný čas tráví především doma. S médii tráví jen asi hodinu denně, rád sleduje „youtubery“. Při rozhovoru nebyl příliš výmluvný.

S rodiči Táňou (35 let) a Liborem (40 let) žijí v rodinném domě na vesnici, proto se snaží dělat mnoho aktivit společně venku. Táňa pracuje v bance, Libor si přál povolání neuvádět. Oba vyslovili nesouhlas a nepochopení ohledně Lukášova sledování „youtuberů“.

Rodina06

Vojta (9 let) chodí do čtvrté třídy, je kamarád se zmíněným Lukášem. Při rozhovoru se očitivně styděl, dotazování mu nebylo příjemné. Volný čas tráví s rodiči, případně na nových médiích hraním her. Pravidelně sleduje Večerníček. Žije s rodiči v bytě v panelovém domě v krajském městě.

Rodiče Václav (41 let) a Veronika (38 let) se snaží s Vojtou před spaním číst knihy. Nepřáli si uvádět svá povolání.

Rodina07

Sourozenci Martin (8 let) a Tadeáš (9 let) si přáli vypovídat společně. Každý odpovídal sám za sebe, ale jejich zájmy jsou velmi podobné. Rádi hrají hry na Xboxu, a to i s otcem. Oba mají zálibu v závodech Spartan Kids, na které každé pondělí dvě hodiny po škole trénují. Žijí v rodinném domě na okraji čtyřicetitisícového města.

Jejich matka Petra (38 let) je voják z povolání a provozuje sportovní centrum. I na základě její iniciativy je rodina velmi aktivní a mnoho času tráví společně mimo domov na výletech a procházkách. V tomto přístupu ji podporuje i manžel Matěj (40 let), který je obchodním zástupcem. Kvůli sedavému povolání za notebookem rád tráví čas v přírodě.

Kontakt na Petru jsem získala od Václava, který navštěvuje ono sportovní centrum, a znají se osobně.

Rodina08

Katka (13 let) má mladšího bratra Hynka (5 let), každý má vlastní pokoj. Chodí do osmé třídy základní školy. Většinu volného času tráví s kamarádkami a kamarády a to jak během osobních setkání venku, tak na sociálních sítích. Život bez smartphonu si již nedovede představit.

Otec Jan (43 let) je instruktor autoškoly, matka Týna (35 let) je na mateřské dovolené. Týna se během pobytu doma snaží Katce omezit čas strávený s médii. Společně žijí v rodinném domě na vesnici.

Rodina09

Spolužákem Katky je David (13 let), který je jedináček. Nejvíce volného času tráví s novými médii, na notebooku hraje akční hry a adventury a sleduje „youtubery“. Rád se také v televizi dívá na sportovní přenosy. Ve škole navštěvuje IT kroužek a rád by v budoucnu studoval na podobně zaměřené střední škole.

Jeho rodiče Lenka (43 let) a Marek (51 let) uznávají, že za množstvím času, který David stráví na počítači, může být i jejich lehkomyšlnost a nedůslednost. Marek pracuje jako učitel na učilišti a Lenka je zaměstnaná ve zdravotnictví. Všichni bydlí v centru města v panelovém domě.

Rodina10

Poslední dotázanou byla Aneta (12 let). Chodí do sedmé třídy základní školy. Prozatím je jedináček, v červnu ale čeká sestru. Pokoje plánují mít každá vlastní. Její koníček je atletika, kterou dělá i závodně. Kvůli tomu trénuje každý den po škole dvě hodiny.

Matka Tea (38 let) pracuje ve státní správě, co nevidět se ale chystá na mateřskou dovolenou. Podle ní je důležité, že i sledování televize dělají s Anetou spolu, a tráví tak nějaký čas dohromady. Otec Kamil se výzkumu nezúčastnil, byl na pracovní cestě.

Média v domácnosti

Tato kategorie obsahuje více než analýzu jen surová data, která však tvoří nutný kontext celého výzkumu. Odráží skutečnost toho, jaká média se vyskytovala v domácnostech a kým byla tato média vlastněna.

Média v rodině

Média jsou pro všechny dotázané rodiny samozřejmostí. Ve všech domácnostech je televize a přinejmenším mobilní telefon. Kromě vlastního telefonu rodiče vlastní i přístroje služební pro vykonávání pracovní komunikace.

Rodiny vlastní nejčastěji jednu televizi, výjimečně dva či tři přijímače. Alespoň jeden televizor je vždy umístěn v obývacím pokoji, kde se schází celá rodina. Konkrétně pak měl otec Zdeněk kromě televize v obýváku i vlastní přijímač v ložnici, stejně tak Libor. Rodiče Petra a Matěj měli vlastní televizi v ložnici. Šestá dotázaná rodina vlastnila tři televizory, jeden měli umístěný v obývacím pokoji, druhý měl Vojta v pokoji, poslední byl v ložnici rodičů.

Nejrozšířenější novou technologií ihned po mobilním telefonu jsou tablety a notebooky, tedy příruční počítače. Ty jsou vlastněny nejen rodiči, kteří je využívají i k práci, ale také dětmi.

Na ústupu je vlastnictví stolních počítačů, které mělo jen několik rodin.

Další nová média v dotázaných domácnostech rozšiřují funkce televize. DVD přehrávač umožňuje promítání filmů dle vlastního výběru, Xbox připojený k televizi umožňuje hraní her.

Média vlastnění dětmi

Rodiče dětem nejčastěji dávají jako první technologii mobilní telefon. Umožňuje jim neustálé spojení a možnost kontroly i na velkou vzdálenost. Všechny děti vlastnily mobilní telefon nové generace, takzvaný smartphone. Věk nabytí těchto médií se opakoval, a to v šesti a sedmi letech. Tento věk lze spojit s předpokladem, že dítě již chodí samostatně do školy a umí číst.

Pro zábavu jsou dětem věnována média typu tablet. Zpravidla je děti získávají v pozdějším věku než mobilní telefon. Vlastní je Barbora, Denisa, Lukáš, Vojta a Aneta.

Již v útlém věku nainstalovali Vojtovi a Davidovi rodiče televizi přímo do pokoje. Umožnili jim tak sledovat nerušeně dětské pořady, jako třeba Večerníček. Ten dítě sleduje přímo z postele, může tak nahrazovat rodiče při uspávání.

Chlapci David, Lukáš a Robin mají vlastní přenosný počítač neboli notebook. Nabyli je v pozdějším věku než mobilní telefon, například v deseti letech. Rodiče jim tyto přístroje dali s myšlenkou, že vedle zábavní funkce je využijí i jako zdroj nových informací.

Rodiče

K vytvoření obsáhlejšího kontextu a možnosti případného srovnání například účelu užívání médií jsem do svého výzkumu zařadila i rozhovory s rodiči. Ty byly zpravidla kratší než rozhovory s dětmi. Snažila jsem se v nich zjistit prvky mediální výchovy v rodině, o nichž děti mnohdy nevěděly, ale i jejich uživatelské návyky. V některých případech mi rodiče prozradili i informace, které děti nedokázaly vyjádřit, nebo je nevěděly.

Vlastnictví a návyky

Používání mobilního telefonu je pro všechny rodiče již zcela přirozené. Každodenně jej využívají jak pro osobní tak profesionální komunikaci. Václav a Matěj oddělovali tyto formy spojení tak, že vlastnili přístroje dva, přičemž druhý sloužil jen k vyřizování pracovní komunikace.

Rodiče, na rozdíl od dětí, využívají telefony nejčastěji pro jejich základní funkci, tedy možnost komunikace. Využití těchto prostředků pro zábavu není pro rodiče tolik důležité, ačkoliv je k tomu také používají. Nejčastější forma zábavy je čtení zpráv v online denících, návštěva sociálních sítí a internetových serverů. Dále také pořizování fotografií či vyhledávání informací jako jsou například jízdni řady.

Notebook pro rodiče představuje hlavně možnost vykonávání práce z domu. I po skončení pracovní doby pak není problém vyřešit neodkladné záležitosti bez cesty do kanceláře. Takto je používají Tomáš, Libor, Petra, Matěj a Jana.

Pro rodiče, kteří na notebooku nevykonávali pracovní činnost, představoval formu soukromé zábavy, jejíž forma je shodná s mobilními telefony. Je jí návštěva sociálních, různých internetových serverů či čtení online deníků.

Mediální výchova

Rodiče se snaží své dítě nejen učit zacházet s novými médii v tom nejzákladnějším smyslu, ale také médiím porozumět. Chtějí, aby jejich děti znaly jako výhody těchto technologií, tak nástrahy, které jsou s jejich užíváním spojeny. K dosažení tohoto cíle využívají nejčastěji různých restrikcí, případně s dětmi o médiích hovoří.

Nejčastěji praktikovanou formou výchovy jsou časová omezení. Rodiče díky pevně stanovené době, kterou dítě může denně u médií strávit, kontrolují množství přijatých

obsahů. Snaží se tuto dobu omezit především přes pracovní dny, kdy mají děti školní povinnosti. O víkendech a prázdninách jsou benevolentnější. Erika, Zdeněk, Jakub, Petra a Marek z řad rodičů říkají, že dítě má pevně danou večerku a to právě pro všední dny. Po domluvu stanovené hodině již dítě nesmí používat ani televizi ani žádné z nových médií.

Co se týče délky užívání, Erika, Václav a Týna ji omezovali dle vlastního uvážení, když „se jim to zdálo již příliš dlouho“.

Rodiči Tea a Jan své děti nechávají média používat tak dlouho, jak samy chtějí. Shodují se v tom, že děti v mladším věku nějaká omezení měly, minimálně stanovenou večerku, avšak nyní to považují za zbytečné.

Problémové jsou některé obsahy vysílané v televizi. Rodiče za ně považují krev, násilí, nahotu či sprostou mluvu. Tyto prvky se nejčastěji vyskytují v kriminálních seriálech, jež komerční televize vysílají i v odpoledních hodinách. Toto se rodiče snaží před dětmi skrýt, neboť zmíněné scény mohly mít na děti nepříznivý vliv. Tea uvedla, že se tyto scény také snažila filtrovat, když ale poněkolkáté zapomněla a dceru to dle jejích slov nijak nepoznamenalo, přestala obsah omezovat.

Omezování problémového obsahu u nových médií je mnohem složitější. Děti je často užívají bez dozoru, mnohdy i mimo domov, a proto je těžké mít i přehled o tom, co vlastně na těchto přístrojích dělají. Jejich aktivitu Tomáš a Libor kontrolují pomocí speciálního programu, který sleduje, jaké stránky popřípadě aplikace dítě nejvíce navštěvuje.

Václav, Matěj a Lenka dětem nainstalovali na nová média takzvaný rodičovský zámek. Ten jim umožňuje vybrat obsah, který je dítěti při užívání internetu skryt. Rodiče takto filtrují především pornostránky, ale také hesla jako násilí a krev.

Nejdůkladněji kontroluje otec Zdeněk svou dceru Báru. Namátkově jí kontroluje aktivitu na mobilním telefonu, a to včetně konverzací, SMS zpráv či fotografií.

Hana a Renata mají přehled o konzumaci médií svých dětí i díky tomu, že je jejich děti smí používat až po dotázání.

Rodiče se také snaží s dětmi hovořit o rizicích spojených s užíváním především nových médií. Renata, Zdeněk, Jan a Tea s dětmi mluvili o možném nebezpečí při sdělování hesel, různých osobních údajů či posílání fotografií.

Tomáš chce předcházet nesrozumitelnosti obsahů médií pro děti, a tak se svým synem Robinem probírá aktuálně reflektovaná témata. V době našeho rozhovoru probíhaly volby prezidenta v Rusku a právě na toto téma spolu hovořili.

„Nemám v podstatě vůbec kontrolu (co děti na počítači dělají, pozn. autorky) jako měla bych ji mít ale sama tomu vůbec nerozumím kam si mám kliknout.“ (Renata, R, 42 let, cit. 1)

Existuje tedy předpoklad, že je pro rodiče problematické aplikovat mediální výchovu zaměřenou právě na nová média, neboť oni sami nemají v této oblasti dostatečné znalosti.

Dětství rodičů a TV

Z důvodu možného srovnání se skupinou dětí jsem do rozhovorů s rodiči zakomponovala i téma jejich konzumace televizních obsahů. Ptala jsem se na sledované obsahy i návyky v jejich dětství.

Rodiče ve svém dětství mnohem více trávili volný čas mimo obývací pokoje, nejčastěji venku s přáteli. Televize také neposkytovala mnoho pořadů zaměřených na děti, nejvíce prostoru bylo věnováno informování veřejnosti. Přihlédneme-li k tomu, že tito rodiče byli dětmi ještě v minulém režimu, nebyla také téměř žádná rozmanitost televizních stanic. Marek uvedl, že televizor v domácnosti neměli.

Rodiče pak sledovali Večerníček, Studio Kamarád, které běželo v ranních hodinách o víkendu, westerny a seriál Nemocnice na kraji města. U posledního zmíněného uvádí, že jej mohli sledovat jen výjimečně, často například za dobrou známku. Téměř veškeré vysílání sledovali se svými rodiči. Chvilu u televize byly nepříliš praktikovaným způsobem trávení volného času.

Televize

Uživatelské návyky

Obývací pokoj je místem setkávání celé rodiny. To dokládá i fakt, že v něm byla vždy umístěna televize. Proto se předpokládá, že ji zde bude sledovat více členů domácnosti. Vedle sledovaného obsahu je důležité, že toto médium spojuje rodinu, poskytuje jim způsob trávení volného času společně. Vysílané obsahy pak nabízí témata ke komunikaci, rodina kooperuje, aby se shodla na sledovaném obsahu.

Umístění televize v ložnici či televizním pokoji výrazně mění její role v domácnosti. Stává se soukromým médiem konkrétních jedinců. Při jejím sledování nedochází k prohlubování vztahů v rodině, neboť není nutné dohodnout se na sledovaném obsahu. Přístup například do dětského pokoje může být podmíněn zaklepaním, což rodičům částečně znemožňuje kontrolu sledovaných obsahů.

Televize čím dál častěji představuje v domácnosti kulisu při vykonávání jiných činností, kterými mohou být domácí práce či psaní domácích úkolů. Dle Anety, Robina, Báry, Katky a Davida, i některých z rodičů při sledování, či lépe poslouchání, televize konzumují i obsahy médií nových jako mobilních telefonů či počítačů.

Aby se děti plně soustředily na aktuální činnost, zakázali rodiče sledování televize Martinovi, Tadeášovi, Báře a Denise u jídla či psaní domácích úkolů. V situaci, kdy se jsou děti doma bez dozoru, tato pravidla se porušují a při sledování televize úkoly vypracovávají či jedí. „...někdy u toho napíšu věci do školy abych pak mohla jít rychle ven.“ (Barbora, D, 13 let, cit. 2)

Během vysílání dochází i ke komerčním pauzám. V tomto čase se rodina od televizoru vzdaluje za účelem vykonání základních potřeb, přípravě nápoje či pokrmu. Pozornost v tuto chvíli výrazně klesá a může být přesunuta k jiným médiím. Tereza a Vojta se v tomto prostoru intenzivněji věnovali internetu.

Časové návyky

Sledování televize je každodenní běžnou volnočasovou činností dětí i dospělých. Nejčastěji k němu dochází v odpoledních a večerních hodinách, kdy je rodina pohromadě.

Čas strávený u televize se liší během školního týdne a víkendu, případně prázdnin. To může být dáno i tím, že o víkendu mají rodiče i děti více volného času a méně povinností. Tento čas vyplňují společnými činnostmi. Michal, Tadeáš, Martin, Bára, Tereza, Adam a Denisa během víkendu či prázdnin tráví u televize výrazně více času než přes školní týden, kdy musí psát úkoly a chystat se na vyučování. Možným faktorem je i zaměstnanost ze strany rodičů, například při přípravě oběda, kdy dítě i z důvodu bezpečnosti nechají konzumovat mediálních obsahů více.

„No sama (se kouká na televizi, pozn. autorky) hlavně na ty pohádky o víkendu. To mamka třeba vaří a tatka s Míšou jsou pryč třeba když chodí plavat.“ (Tereza, D, 8 let, cit. 3)

Během školního týdne je také odlišná doba, kdy je konzumace televize ukončena. Rodiče nastolili hraniční čas, po kterém museli jít děti spát, aby byly čilé a připravené další den do školy. Lukáše, Vojtu, Katku a Anetu rodiče nechávali konzumovat média dle jejich přání.

Rodiny žijící v rodinném domě preferují před konzumací médií ve volném čase společné činnosti spojené s domem či zahradou. Zde stejně jako u sledování televizních obsahů dochází k utužování vztahů v rodině a komunikaci.

Na dobu strávenou u televizních obrazovek může mít vliv i počasí či roční období. Ve své výpovědi například rodiče Renata a Tomáš uvedli, že v zimě tráví u televize i tři hodiny, zatímco přes léto jen jednu či dvě. Stejně tak pokud je venku hezké počasí můžeme předpokládat, že doba strávená u televize bude nižší než při nepříznivém počasí.

Obsahové návyky

Rodiny s dětmi nejčastěji spolusledují informačně nenáročné pořady, které nejsou pro děti složité k pochopení, avšak nemusí na ně být přímo cíleny.

Dívky, Tara a Denisa, vyhledávající kreativní činnost a tvorbu hledají inspiraci na kanálu ČT :D, kde jsou vysílány k tomu určené pořady jako Výtvarka nebo Šikovné prstíky.

Televize také nabízí přehled nových trendů na různých úrovních. Děti starší 11 let, konkrétně u Bára, Katka, Adam a Lukáš rády sledovaly hudební kanál Óčko, na němž dle svých slov hledaly inspiraci nových písniček.

Pro sportovně zaměřené děti Anetu, Adama a Davida jsou nejlákavější kanály Nova Sport či ČT Sport, neboť zde vidí své oblíbené sportovce, sledují závody. Porovnávají své sportovní úspěchy, mohou zde nalézt motivaci k tréninku.

„Když jsou závody třeba mistrovství Evropy v atletice tak se vždycky dívám protože taky dělám atletiku a chtěla bych být taky tak dobrá...“ (Aneta, D, 12 let, cit. 4)

Pořady vysílané v televizi ne vždy vyhovují potřebám rodiny, mohou být cíleny jen na dospělé uživatele, proto je využíváno o sledování filmů a pohádek dle vlastního výběru.

Přirozené je omezování závadného či problémového obsahu. Rodiče se tímto snaží děti chránit před drsnými scénami, krví, sprostou mluvou či nahotou neboť se domnívají, že by mohly mít na jejich děti nepříznivý vliv. Některé z problémových pořadů jsou

obecně známy, jako kriminální seriály, jiné rodiče přepínají intuitivně až když s nimi přijdou do styku. Matka Petra za problematický označila i seriál Simpsonovi, a to z důvodu hrubého vyjadřování hlavní postavy, neustálé konzumace alkoholického nápoje a nereprezentativního projevu, který provázelo hlasité říhání.

Účel sledování

Pro rodinu je sledování televize především formou pasivní zábavy, možností trávení společného času. Sledování je nenáročné, stejně jako přístup k němu. Sledování za tímto účelem je využíváno o víkendech, kdy rodina má více volného času, ale i v pracovní dny, kdy u sledování mohou jednotliví členové relaxovat. Nejen pro děti pak mohou být přínosné naučné pořady, které nabízí rozšíření znalostí. Těmi jsou například kanál Prima ZOOM, nebo Zázraky přírody vysílané na ČT 1.

Dětské pořady zaměřené na výtvarnou činnost mohou kromě poskytnutí zábavy i pomáhat při rozvoji dětské jemné motoriky, opakují se barvy, pracuje se s různými materiály. Mohou suplovat roli rodiče, který sám nemusí vymýšlet konkrétní činnost. Mohou také poskytnout inspiraci pro společné rukodělné činnosti rodiče a dítěte.

Nová média

Uživatelské návyky

Mobilní telefon je samozřejmostí pro téměř všechny děti vyrůstající v posledních deseti letech. Umožňuje okamžité spojení s rodiči v případě potřeby kdykoliv během dne, zábavu i zdroj informací.

Mobilita těchto médií umožňuje jejich užívání téměř kdekoliv. Všechny děti například nosily mobilní telefon do školy. Školy si však tvoří vlastní opatření, aby zamezily rozptýlení žáků během výuky, a proto Michal, Tereza, Vojta a Katka měli používání mobilních zařízení ve školních institucích zakázáno, a to i během přestávek či obědové pauzy.

Mnohé možnosti nových médií umožňují jejich uživatelům jejich „proměnu“ v jiné zařízení. Na nových médiích se přehrávají filmy a seriály a proto mohou nahradit televizi. Toto popíši detailněji v kapitole Televize v nových médiích.

Kvůli častému používání se rodiče snaží alespoň některé činnosti dělat „offline“. Proto Martin a Tadeáš nesměli nová média používat u jídla či psaní domácích úkolů. Ostatní děti častěji psaly úkoly či jedly bez současného užívání nových médií.

Jak již bylo zmíněno u uživatelských návyků spojených s televizí, v komerčních pauzách ve vysílání se jednotliví diváci stávali spíše individui. Již nešlo o společně trávený čas a děti i dospělí se v těchto chvílích uchylují k novým médiím, která žádné vysílací pauzy nemají. Robin, Bára, Adam, Katka, David a Aneta používali nová média i paralelně s konzumací televizních obsahů. Svou pozornost zaměřovali vždy na to, co je více zaujalo. Nová média jsou však nejčastěji používána samostatně.

Časové návyky

Používání nových médií s denní periodicitou je pro cílovou skupinu samozřejmostí. Stejně jako v případě trávení volného času u televize, bývá užívání nových médií přes víkend nebo prázdniny intenzivnější či delší. Odpovídá tomu skutečnost, že děti mají méně povinností. Ve všední dny jsou tato média ze strany rodičů spíše omezována. Lze předpokládat, že doba strávená u nových médií může být ovlivněna i počasím nebo ročním obdobím.

Nejvíce děti používaly mobilní telefon, a to každý den alespoň několika minut v závislosti na účelu použití. Děti starší 11 let pak trávily používáním telefonů více času než děti mladší.

„Asi čtyři (hodiny denně na mobilním telefonu, pozn. autora). Někdy víc... Jako třeba když je fakt hnusně a s holkama nejdem ven tak to pomalu celej den.“ Aneta (D, 12 let, cit. 5)

V době, kdy jsou děti samy doma, využívají nová média mnohem více. Nehrozí kontrola rodičů ani zákaz používání. Tadeáš, Martin a Katka nová média užívají nejvíce v ranních rodinách, během snídaně a přípravy na cestu do školy, neboť jsou v tuto dobu nejčastěji sami doma. Ze stejného důvodu užívali nová média i po návratu ze školy.

Existuje rozdíl mezi užíváním různých druhů nových médií. Mobil je u dětí používán každý den, kdežto například tablet spíše nárazově. Některé děti jej nepoužívaly vůbec. Denisa má pak tablet dovoleno používat jen při delší cestě automobilem, kterou rodiče upřesnili jako delší tři hodin.

Notebook, který vlastnili tři chlapi, a to Lukáš, David a Robin, užívali každý den.

Účel užívání

Na rozdíl od televize, která může v rodině sloužit jako nástroj, u kterého se rodina setkává, jsou nová média mnohem více individuální technologií. Nemůžeme hovořit o tom, že díky nim utužují vztahy v rodině, či rozvíjí konverzace, to spíše naopak. Jednotliví členové rodiny mohou trávit společný čas spolu, v jedné místnosti, avšak nedochází k žádné kooperaci či interakci, neboť každý konzumuje vlastní nové médium.

Základní funkcí mobilního telefonu je možnost rychlého spojení a komunikace. Dnes je tento účel, především pro děti, až druhořadý. Tímto způsobem jej nejvíce využívali Tara, Denisa, Lukáš a Vojta.

Mnohem vyhledávanější funkcí mobilních telefonů je dnes funkce zábavní, která má mnoho možných forem. U Michala tuto funkci naplňovalo skrze hraní her, u Terezy pak využití telefonu jako hudebního přehrávače k posлуování muziky, nebo fotografování v případě Barbory. Nejvyužívanějším zábavním prvkem byl internet, který děti používaly k návštěvě sociálních sítí jako je Facebook či Instagram, nebo serveru YouTube, na kterém sledovaly různá videa. Zde nejčastěji vyhledávaly a poslouchaly písničky, dále sledovaly „youtubery“, tedy jedince, kteří natáčejí různá videa a publikují je zde, Robin zde vyhledával nejčastěji takzvané gameplaye, tedy návody ke hrám.

Primárním účelem používání tabletu je zábava. Nejčastěji je používán k návštěvě sociálních sítí a internetového serveru YouTube, na druhém místě hraní her.

Chlapci, kteří vlastnili notebook, jej zpravidla užívali ke dvěma účelům. Nejčastěji za účelem zábavy, sekundárně k edukaci. Při užití pro zábavu jsou navštěvovány sociální sítě, internetové servery či probíhá hraní počítačových her. K edukaci slouží notebook v případě přípravy do školy, psaní domácích úkolů nebo tvorbě referátů a prezentací.

Stolní počítač je majetkem celé rodiny a jeho místo je v obývacím pokoji. Ačkoliv na něm děti vypracovávají projekty či úkoly do školy samostatně, díky umístění mají rodiče možnost jejich práci přihlížet, radit jim. Ulehčuje tvorbu takovýchto úkolů, neboť připojený internet tvoří zdroj informací. Katka a Aneta mají právě stolní počítač propojen také s tiskárnou a mohou si zde ony školní materiály rovnou vytisknout.

Jak stolní počítač, tak notebook slouží k přípravě dětí do školy. V této otázce nahrazují i roli rodiče, který již není nucen s dítětem celý projekt vypracovávat, poskytovat mu

případně informace, které dítě nezná. Veškeré informace dítě shromažďuje z internetu a rodič jen kontroluje průběh tvorby, nebo až samotný výsledek.

Restrikce

Mnohem častější užívání nových médií dětmi se rodiče snaží omezovat a to několika způsoby. Nejčastěji jde o restrikce časové, na prvním místě omezování z hlediska délky, dále určité doby užívání, ve smyslu hodiny, po které je již nesmí užívat; a v nejmenším zastoupení omezení určitého obsahu. Nejméně omezováno bylo užití určité technologie.

Pro kontrolu jaké technologie a kdy děti užívají, nastolili rodiče pravidla. Barbora, Lukáš, Katka a Aneta mohou používat stolní počítače čistě k edukaci a plnění školních povinností. Denisa se musí dovolovat o používání tabletu.

Nejpřesnějším ukazatelem rozsáhlosti využívání je čas. Ten je pro rodiče nejjednodušší omezit a proto dětem povolují trávit volný čas s médii jen po určitou dobu. Týká se to Lukáše, Vojty, Martina a Tadeáše.

Terezy, Michala, Barbory, Adama, Denisy, Martina, Tadeáše a Davida je také zřejmé, že existuje určitá „hraniční“ doba užívání těchto médií. Je stanovena domluvou rodiče a dítěte a nejčastěji kopírovala dobu večeřky. V případě Martina a Tadeáše pak tato doba nastala s příchodem rodičů z práce domů, kdy začínal společně trávený čas této rodiny.

Na rozdíl od poměrně jednoduchého zamezení sledování problémových pořadů, je velmi složité vytřídit vhodný obsah nových médií, především pak internetu. Obsah rodiče nejčastěji omezují namátkově, to znamená až v průběhu sledování určitého videa, návštěvy sociální sítě nebo hraní počítačové hry. K omezení přístupu na závadné stránky využívají rodiče i zmíněný rodičovský zámek, který doplňuje jejich kontrolu.

Televize v nových médiích

Vzhledem ke stanovenému cíli práce považuji za vhodné přidat i krátký přehled o využívání nových médií k simulování funkce televize.

Nová média mají mnoho možností využití. Jednou z nich je i schopnost přehrávat filmy, seriály i jednotlivá videa, nebo sledovat televizní vysílání online. Díky těmto

funkcím mohou nahrazovat televizi v celém jejím rozsahu. Uživatelé nesvazuje vysílací doba ani obsah, mohou si vše zvolit.

Specifickou kategorií je sledování videí na serveru YouTube. Tato činnost je téměř totožná se sledováním televizních pořadů a dotázané děti takto „nahrazují“ televizi nejčastěji. Rozdílem je mnohem větší databáze možných sledovaných obsahů, která není časově omezena. Videá na tomto serveru sledovaly děti Tereza, Michal, Katka, David, Robin, Adam, Lukáš, Vojta, Martin i Tadeáš, ale i Jakub a Zdeněk z řad rodičů.

V posledních letech se začaly nové technologie prolínat s těmi starými. Na trhu jsou k dostání takzvané chytré televize, které kromě možnosti sledování aktuálního vysílání umožňují přetáčení pořadů, surfování na internetu přímo na televizi nebo hraní her. Nejdůležitějším prvkem je knihovna programů či archiv pořadů, který umožňuje přehrát již odvysílané pořady znovu.

„A začali jsme používat tu knihovnu programů a koukáme na pořady, který jsme nestihli v televizi. Takže už to není že nic nedávají tak jdu pryč.“ Tomáš (R, 44 let)

6. SHRnutí A POROVNÁNÍ VÝSLEDKŮ

Televizní vysílání i konzumace obsahů nových médií je nejrozšířenějším způsobem trávení volného času dětí i dospělých. Pro všechny rodiny v mém výzkumu bylo samozřejmé vlastnit hned několik druhů technologií, neboť jsou pro ně součástí každodenního života.

Užívání televize i nových druhů médií velmi úzce souvisí s rodinným životem každé rodiny, jejími rituály a zvyky. Největším faktorem se zdá být výchova rodičů a jejich důslednost.

Děti tráví svůj volný čas sledováním televizních obsahů alespoň nějaký čas každý den. Svou pozornost ale věnují i médiím novým, která jim nabízí více možností než jen pasivní přihlížení. Může jím být hraní her, surfování po internetu nebo návštěva sociálních sítí. Nelze říci, že by děti dávaly jedné z těchto technologií přednost, využívají obě a to vyrovnaně.

Konzumace televizních obsahů s sebou přináší i možnost spolusledování s rodinou, a tak i utužení mezilidských vztahů, formu společně stráveného času. Nejvýraznější funkcí televize je zábava, kdy mohou diváci pasivně sledovat vybraný pořad a více nad ním nepřemýšlet. V menší míře je v rodinách televize považována za zdroj nových informací. Nová média jsou pak využívána také pro jejich zábavní funkci, jejich charakter je však odlišný. Jedinci je užívají vesměs samostatně, nedochází tedy ke kooperaci mezi jedinci a směřuje tak spíše k individualitě. Užívání těchto dvou médií se mnohdy překrývá.

Funkci televize ve smyslu schopnosti vysílat pořady dnes zvládají i nová média. Například notebook umožňuje jak sledování online vysílání, tak přehrávání filmů či seriálů bez časového omezení. Především pro poslední jmenovanou schopnost jej jedinci používají. Nejčastěji však sledují různá videa na serveru YouTube, který skýtá nepřeborné množství videí na nejrůznější témata. Ačkoliv se zdá, že nová média mohou televizory nahradit je televizní vysílání stále nejčastěji sledováno právě na televizní obrazovce. Chytré televize jsou již obohaceny i o nové technologie, které umožňují například přehrávání seriálů ze záznamu a není tedy nutné je vyhledávat na internetu.

Rodiče vypověděli, že nová média jsou hůře kontrolovatelná než televize. Někteří uvedli, že sami nemají dostatečné kompetence a znalosti v této oblasti, a je tak pro ně

složité vysvětlovat jejich principy dětem. Většina z rodičů dětem alespoň vysvětlilo rizika spojená s užíváním nových médií.

Dle rodičů je mnohem složitější kontrolovat obsahy nových médií, než ty televizní. Proto se snaží s nimi hovořit o rizicích s jejich užíváním spojenými, zatímco v televizi problémové obsahy jednoduše bez vysvětlení „přepnou“. Na druhou stranu mohou kontrolovat užívání nových médií speciálními aplikacemi. Zmapovat programy, které dítě v televizi sleduje v nepřítomnosti rodiče, není tak snadné.

Děti vyrůstající v dnešní době mají možnost sledovat televizní vysílání každý den a také toho využívají. Naproti tomu jejich rodiče v dětství trávili mnohem více času mimo televizní obrazovky. Spojeno to může být s určitou výjimečností sledování v době jejich dětství, ale také obsahy vysílanými cíleně pro děti. Dnes existují celé specializované kanály pro dětské diváky, zatímco dříve byly náplní vysílání spíše informativní pořady.

Pro srovnání s jinými výzkumy jsem vybrala dva konkrétní, které proběhly na území České republiky a jsou již výše zmíněny. Jsou jimi výzkumy týkající se mediální výchovy Zdeňka Slobody a studie Lifestyle Survey společnosti Mediaresearch.

Moje práce prokázala, že stejně jako u Slobodova výzkumu je největší část rodičovské mediální výchovy aplikována skrze různá omezení, z nichž nejčastější bylo časové. Ze Slobodova výzkumu také vyplývá, že je vhodné, aby dítě vlastnilo mobilní telefon v 10 letech. V mém výzkumu dotázaní vlastnili mobilní telefon nejpozději od věku 8 let, výjimečně i dříve.

Studie Lifestyle Survey z roku 2011 uvádí, že právě v tomto roce byl zaznamenán nárůst vlastnictví MP3 přehrávačů dětmi, zatímco v mém výzkumu jej již nevlastnilo žádné. Tuto funkci suploval mobilní telefon. Z výzkumu je také zřejmé, že více mediálních obsahů konzumovaly ty děti, které měly nějaká média, ať už televizi či počítač, ve svém pokoji. Tento údaj nemohu spolehlivě porovnat, neboť v mém výzkumu vyšlo najevo, že například televizi konzumují všechny děti a to bez ohledu na její umístění. U nových médií pak představuje „zádrhel srovnání“ jejich mobilita, která umožňuje jejich využívání téměř kdekoliv, a mizí tak podmínka umístění v pokoji. Lifestyle Survey také uvádí, že právě v roce 2011 strávili děti průměrně 3,5 hodiny denně právě u médií. Ačkoliv nechci ve svém výzkumu zacházet do číselného vyjádření či průměrování výsledků, tyto výstupy jsou odpovídající také mému výzkumu. Ve zmíněné studii z roku 2011 však 40 % z tohoto času vyplňovala televize, a jen 18 % internet. Mé výsledky spíše

dokladují vyrovnanost konzumace jak televizních obsahů, tak užívání nových médií včetně internetu.

7. ZÁVĚR

V bakalářské práci jsem se zaměřila na konzumaci televizního vysílání cílovou skupinou dětí ve věku od 8 do 13 let. Tato skupina byla vybrána záměrně, z důvodu předpokladu, že kromě televize používají i nová média jako způsob trávení volného času. Snažila jsem se ověřit, jakou roli mají tato média v životech dotázaných, jaká média užívají, případně k jakému účelu. Cílem práce bylo zodpovědět výzkumnou otázku „Jakou roli zaujímá v životě dětí televizní vysílání v konkurenci nových médií?“ Tento cíl byl v práci naplněn na základě provedení rozhovorů s cílovou skupinou.

Z kvalitativního výzkumu vyplynulo, že děti tráví volný čas konzumací jak televizních obsahů, tak užíváním nových médií, jako jsou mobilní telefony, tablety, ale i internet. Mohu potvrdit, že dotázané děti v osobním volnu rovnoměrně využívali televizi i nová média. Nelze proto říci, že televizní vysílání bylo u této skupiny utlumeno konzumací médií nových.

Překvapením mého výzkumu bylo, že někteří z řad dětských informantů měli mobilní telefony výhradně na komunikaci s rodinou a nevyužívali je za jiným účelem.

Největším úskalím celé práce bylo sestavení takového polostrukturovaného rozhovoru, který by skutečně přinesl data vedoucí k odpovědi na výzkumnou otázku. Nebylo pro mě také jednoduché se oprostit od vlastních předsudků.

Za přínos této práce považuji zmapování role a funkce nových médií i televize u cílové skupiny. Na rozdíl od dříve provedených výzkumů v českém prostředí jsem do popředí posunula právě děti a rodiče a mediální výchovu ponechala jako kontext.

Bylo by vhodné rozhovory s dotázanými po uplynutí určitého časového úseku zopakovat, porovnat výsledky a proměny v užívání.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

- BURIANEC, Jan. 2017. Rodina a nová média v datech. In: HESOVÁ, Alena, SLOBODA, Zdeněk a kol. Nová mediální výchova v rodině. Olomouc : UP OLOMOUC, 2017 (v tisku)
- CEMES, 2008. Piktogramy. Výzkum veřejného mínění. <http://mkcr.cz> (online) Dostupné z: <http://mkcr.cz/assets/media-a-audiovize/Vyzkum-verejneho-mineni---grafy.ppt> [cit. 20. 11. 2017]
- ČERNOUŠEK, Michal. 2002. Psychologie médií. In: Psychologie dnes, 2002, č. 8, s. 14. ISSN 1212-9607.
- EU Kids Online. 2010. Lse.ac.uk (online). Dostupné z: <http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/Home.aspx> [cit. 26. 11. 2017]
- HENDL, Jan. 2005. Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace. Praha : Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.
- HENDL, Jan. 2016. Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace. Praha : Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.
- JIRÁK, Jan, WOLÁK, Radim, 2007. Mediální gramotnost: nový rozměr vzdělávání. Praha : Radioservis, 2007. ISBN 978-80-86212-58-6.
- JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara. 2007. Média a společnost. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-287-4.
- JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara, 2009. Masová média. Praha : Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-466-3.
- LIVINGSTONE, Sonia. 1999. Young People and the New Media: On learning lessons from TV to apply to the PC. In: Réseaux. The French journal of communication. 1999, Sv. 7, číslo 1, Pp. 59-81
- LIVINGSTONE, Sonia, SEFTON-GREEN, Julian. 2017. The Class: Living and learning in the digital age. <http://connectedyouth.nyupress.org>. (online) Dostupné z: <http://connectedyouth.nyupress.org/book/9781479824243/> [cit. 28. 2. 2018]

- MANOVICH, Lev. 2002. Principy nových médií. In: Teorie vědy XI(XXIV). (online)
Dostupné z <http://kuc.cz/50rs55> [cit. 21. 2. 2018]
- McQUAIL, Denis. 2009. Úvod do teorie masové komunikace. Praha : Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-574-5.
- MEDIAGURU. 2012. mediaguru.cz (online) Dostupné z:
<https://www.mediaguru.cz/clanky/2012/03/deti-a-media-vyhrají-televize-a-internet/> [cit. 29. 11. 2017]
- MERTIN, Václav. 2004. Na co se často ptáte ze zkušeností dětského psychologa. Praha: Scientia, 2004 ISBN 80-7183-316-9.
- MIČIENKA, Marek, JIRÁK, Jan, a kol. 2007. Základy mediální výchovy. Praha : Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-315-4.
- MIOVSKÝ, Michal. 2006. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Havlíčkův Brod : Grada Publishing, a.s., 2006. ISBN 80-247-1362-4.
- MORLEY, David. 2005. Family Television. <http://monoskop.org> (online) Dostupné z:
https://monoskop.org/images/9/97/Morley_David_Family_Television_Cultural_Power_and_Domestic_Leisure_1988.pdf [cit. 15. 1. 2018]
- MUSIL, Josef. 2008. Úvod do sociální a masové komunikace. Praha: Univerzita Jana Ámose Komenského, 2008. ISBN 978-80-86723-44-0.
- NATHANSON, Andrew, I. 2001. Parent and child perspectives on the presence and meaning of parental television mediation. In: Journal of Broadcasting and Electronic Media. 2001. Pp. 201-220.
- NIELSEN ADMOSPHERE. 2017. nielsen-admosphere.cz (online) Dostupné z:
<http://www.nielsen-admosphere.cz/press/i-pro-deti-uz-jsou-chytre-technologie-standardem-ve-skupine-10-14-let-ma-vlastni-smartphone-8-z-10-deti/> [cit. 23. 3. 2018]
- NIELSEN ADMOSPHERE. 2018. nielsen-admosphere.cz (online) Dostupné z:
<http://www.nielsen-admosphere.cz/press/ato-z-medii-davaji-deti-nejcasteji-prednost-televizi-ta-predci-i-pocitacove-hry-nebo-internet/> [cit. 23. 3. 2018]

- PASQUIER, Dominique. 2001. Media at home: Domestic interactions and regulation. In: Children and their changing media environment: A European comparative study. 2001. Pp. 161-179
- PAVLÍČEK, Antonín. 2010. Nová média a sociální síť. Praha : Oeconomica, 2010. ISBN 978-80-245-1742-1.
- REIFOVÁ, Irena a kol. 2004. Slovník mediální komunikace. Praha : Portál, 2004. ISBN 80-7178-926-7.
- SAK, Petr. 2000. Proměny české mládeže. Praha : Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229-042-8.
- SAK, Petr, SAKOVÁ, Karolína. 2004. Mládež na křižovatce. Praha : Svoboda Servis, 2004. ISBN 80-86320-33-2.
- SEDLÁKOVÁ, Renáta. 2014. Výzkum médií - nejpoužívanější metody a techniky. Praha : Grada Publishing, a.s., 2014. ISBN 978-80-247-3568-9.
- SLOBODA, Zdeněk. 2013. Mediální výchova v rodině. Olomouc : UP OLOMOUC, 2013. ISBN 978-80-244-4496-3.
- STEYER, James. 2007. Yourchild's media. Scholasticparent and Child, 2007. ISSN 1651-1166.
- STRAUSS, Anselm, CORBINOVÁ, Juliet. 1999. Základy kvalitativního výzkumu. Boskovice : Albert, 1999. ISBN 80-858-3460-X.
- ŠEĐOVÁ, Klára. 2007. Děti a rodiče před televizí. Brno : Paido, 2007. ISBN 8073151499.
- VACULÍK, Martin. 2000. Psychologické a sociální charakteristiky hráčů počítačových her v adolescenci. Disertační práce. Brno: MU FSS, 2000.

PŘÍLOHY

1. Kódovací tabulka pro rozhovory

1. Média v rodině	2. Rodiče	3. Televize	4. Nová média
1.1. média vlastněná rodinou	2.1. média a rodiče (vlastnictví a návyky)	3.1. uživatelské návyky TV	4.1 uživatelské návyky
1.2. média vlastněná dětmi	2.2. mediální výchova teorie a praxe	3.2. časové návyky	4.2.časové návyky
	2.3. TV a dětství rodičů	3.3. obsahové návyky	4.3 účel užívání
		3.4. účel sledování	4.4 restrikce

2. Polostrukturovaný rozhovor

Část A-C tvořila kostru rozhovoru s dětmi, část D byla věnována rodičům.

A) Média v rodině a jejich užívání

- druhy médií v domácnosti
- užívání členy rodiny, k čemu
- média vlastněná dětmi
- začátek užívání

B) Televize

- Nejsledovanější programy
- Sledování TV ve všední dny/prázdniny, doba, délka, program
- kontext sledování TV, kde, ostatní činnosti
- spolumsledování
- restrikce od rodičů

C) Nová média v kontextu konzumace televizního obsahu

- užívání nových médií
- účel užití
- časnost užívání, délka, denní doba
- výhody TV a nových médií
- omezení užívání

D) Rodiče

- užívání médií dětmi – názor
- pravidla pro sledování TV a nových médií
- sledování TV ve věku dětí
- užívání nových médií
- zručnost v ovládání nových médií
- spoluužívání médií s dětmi – TV, nová média
- srovnání užívání TV a nových médií dětmi